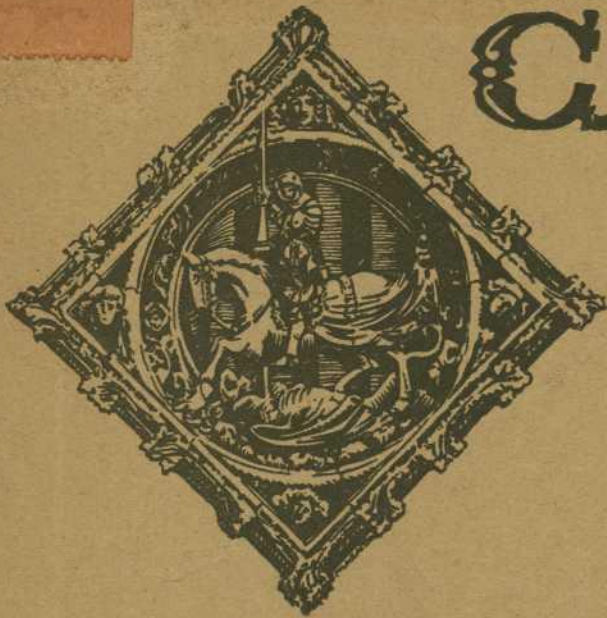
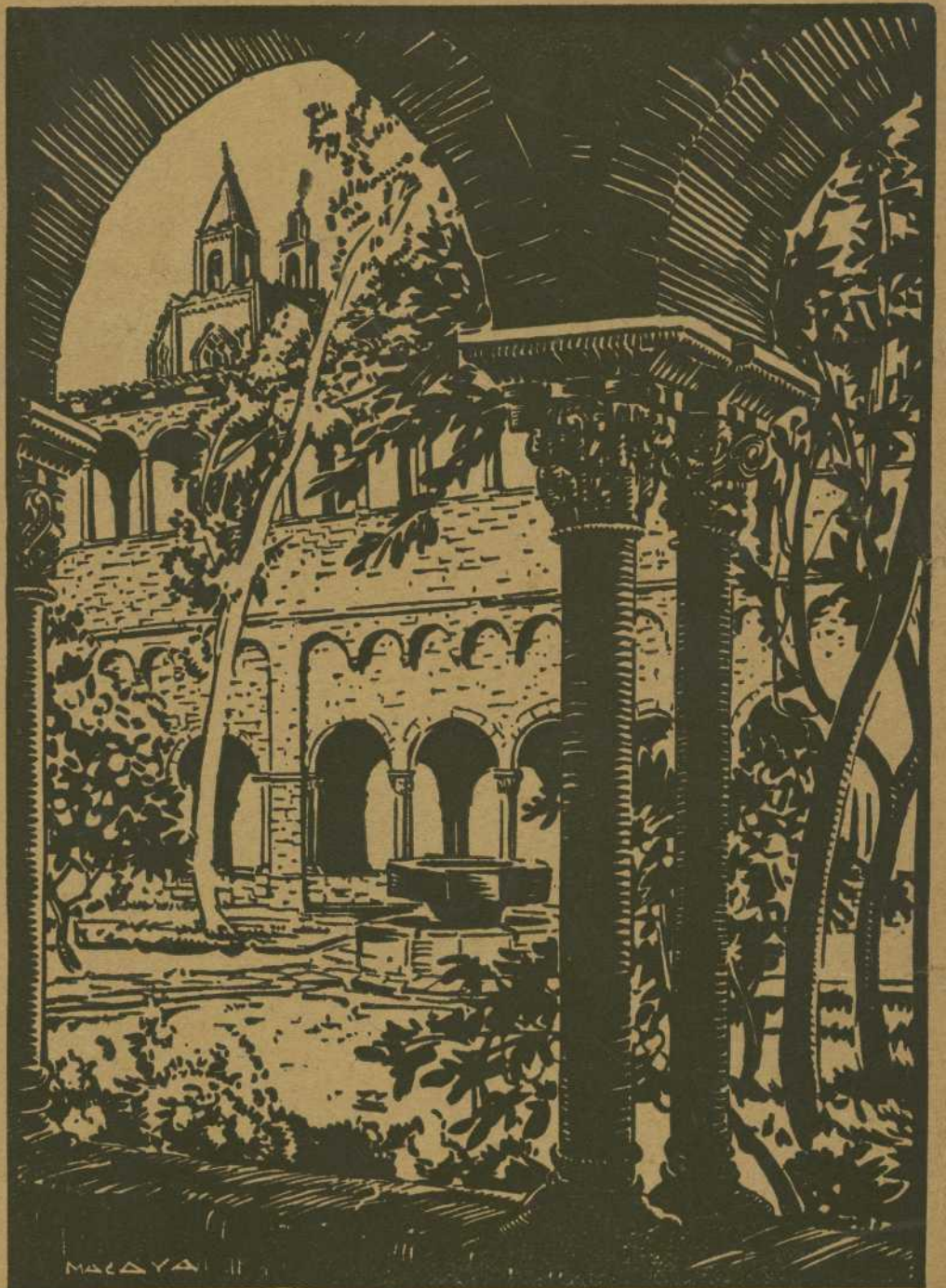

CATALONIA

REVISTA D'IN-
FORMACIO I
EXPANSIO
CATALANA

San Cugat del Vallès....
El monestir més vell de
la nostra terra mostra el
seu claustre, bastit al se-
gle XI, com la més pura
i la més grandiosa de to-
tes les construccions ro-
màniques de Catalunya.

187
QUILMES

DE INVIERNO

— LA —

MEJOR CERVEZA

≡≡≡ PARA ≡≡≡

LA ESTACION

Sucesión Testamentaria

LA ROYAL

Joyería Fina

EN LIQUIDACION

Aros brillante

Anillos platino

Brillantes solitarios

Alfileres

Prendedores

Pulseras

Collares perla

Cruces brillantes

Cadenas oro platino

Relojes oro platino

Platería Inglesa

Artículos regalos

En venta al 50% de su valor real

356 Esmeralda 356

CATALONIA

PUBLICACIO MENSUAL EDITADA PEL CENTRE CATALA DE B.A.

REDACTOR EN CAP
RAMON ESCARRA

DIRECTOR
LLUIS MACAYA

ADMINISTRADOR
R. GIRONA RIBERA

ANY III. — No. 20. — OCTUBRE DE 1929 — CHACABUCO 875 — U. T. 23, B. ORDEN 4141

REFLEXOS

Per JORDI D'ARGENT

WALDO FRANK Salutem l'eminent pensador nordamericà que es troba a Buenos Aires. Un gran amic de Catalunya. Viatger de totes les contrades, en recórrer les terres hispàniques va tenir el cop d'ull instuïtiu dels esbrinaments pregonos. Es dels pocs homes que, havent estat a Catalunya de passada, ha sabut copsar el fet diferencial català i tota la seva transcendència. No li han calgut explicacions. Ha vist, ha sentit, i prou... "La flor de Grècia fou llançada sobre aquella costa d'Espanya i s'ha arrelat novament... El seu cant naixent comença de sentir-se arreu de la terra..." Heus ací paraules definitives. Catalunya és Catalunya. "Barcelona és la porta mig oberta que dona a Itàlia, a França, a Grècia, a l'Àfrica. Catalunya renaix perquè és com la primavera que torna". Per això és eterna.

Waldo Frank: Vós que heu fet el llibre de *L'Espanya verge*, i dins d'aquest, amb elegància insuperable, heu dedicat a la nostra terra el capítol *Més enllà d'Espanya*, heu reconegut a Catalunya una ànima. Tots els catalans us ho regracien. En mig de tantes vulgaritats com s'ouen referents a la nostra terra, ara, amb motiu de l'Exposició, i sempre, amb Exposició o sense, el judici de Waldo Frank aconhorta, refrigera i amoreixa el nostre esperit. És amb tota franquesa, amb optimisme, amb alegria mediterrània, que li diem amic.

FESTE DEL LLIBRE —La dita Festa del Llibre cada any assoleix més importància a la nostra terra. Cada any el nombre de llibres venuts sobrepassa de molt el de l'any anterior. Enguany la cosa ha estat gairebé apoteòsica. Ha estat la vertadera popularitat del llibre, que és el que hom vol atènyer amb la Festa.

Diada esplèndida per a la cultura popular catalana. A la Rambla, des de la vorera de la Llibreria Lòpez, els nostres escriptors

parlaven al poble: Amichatis, Capdevila, Rovira i Virgili, Rusiñol i d'altres. Les modistes envaien joiosament la fira de llibres i en feien bona provisió. Quines van ésser les obres més demanades? La primera de totes *Les Dictadures*, de Cambó (catalanitat); la segona, la novel·la de *Remarque*, traduïda de l'alemany, *Sense novetat en el front* (universalitat); la tercera, el *Don Quixot* traduït al català (humorisme). Perquè

l'obra immortal de Cervantes, tan volguda a Catalunya, on és tan nombros i valuós l'estol de cervantòfils ha assolit aquest èxit en la versió catalana? Tothom, certament, la prefereix en castellà i la llegirà a casa seva en castellà. Però... heus ací un tret picant d'aquest poble nostre del qual Waldo Frank assenyala les característiques racials: subtil, graciós, humorista...

HORA CATALANA —D'ací pocs dies s'escaurà l'aniversari de la inauguració de *L'Hora Catalana* a Buenos Aires: 4 de novembre de 1928. Un any de rademissions catalanes, sense interrupcions, sense vacil·lacions. La voluntat d'un home i la bona voluntat d'uns quants més que l'han ajudat, ha fet possible el miracle que tots els diumenges, a la ma-

teixa hora, s'escampin per l'espai, arreu de la República Argentina, i de les terres veïnes, i del riu, i de l'Atlàntic, les vibracions etèries de la nostra parla, portant les nostres poesies, les nostres cançons i les nostres danses al si de les llars catalanes bastides lluny de la pàtria i emplenant-les de records i enyorances. Aquells homes, aquells artistes mereixen uns mots d'aplaudiment i d'encoratjament. Ells han realitzat l'obra més eficient de catalanitat, d'expansió catalanesca, que mai s'hagi fet a Amèrica. Les lletres rebudes de moltsims indrets de la Nació, cada setmana, ho palesen amb eloquència. Cal perseverar doncs, i millorar encara *L'Hora Catalana* cada vegada més, que serà enaltir el nostre art i la nostra llengua.

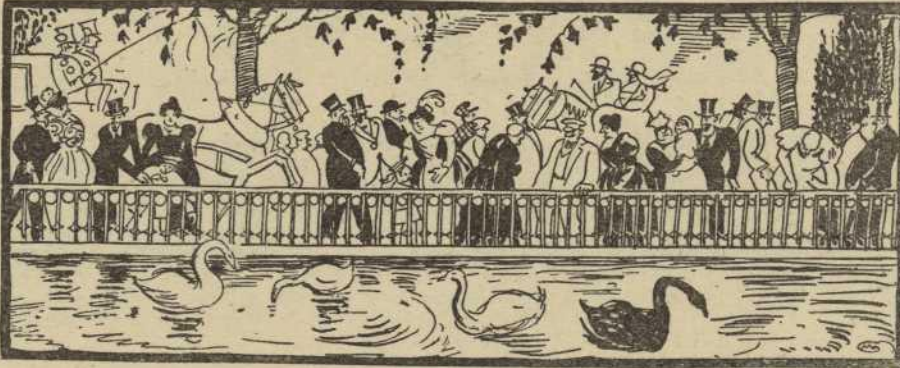
6476

D-2
23080

B.P. de Soria

61116476
D-2 23080

BARCELONA VUITCENTISTA

EL JARDI DEL GENERAL

DIBUX DE MARTI GIMENO

ES ja cosa sabuda, que després de la caiguda de Barcelona en 1714, Felip V com a càstic a la ciutat, per haver combatut la seva candidatura al tron d'Espanya i la llealtat demostrada per la causa dels Austrias, féu aixecar quasi al bell mig de la ciutat, una formidable Ciutatella, perquè servís d'escarment a les generacions futures. Però, com que no tenia espai on emplaçar-la, va ordenar enderrocar una gran barriada de la ciutat, anomenada de la Rivera; i d'aqueixa manera el nucli fort de la ciutat, quedava entre dos focs, la Ciutatella i Montjuïc. Construïda aquesta, va quedar una esplanada entre la ralla del nou fort i les cases d'enfront de la Vora del Rec, espai que ben aviat va convertir-se en terrenys fangosos i dipòsits d'escombraries.

Però en 1796, després de la terrible guerra marítima entre Espanya i l'Anglaterra, es produí a Barcelona, a conseqüència d'ella, una formidable crisi de treball, per la qual quedaren sense feina infinitat de famílies treballadores, i a fi d'alleujar la situació d'aquelles el Duc de Lancàster, Capità General allavors de Catalunya, ajudat per les classes adinerades de la ciutat, acordaren emprendre obres públiques i una d'aquestes va ésser, convertir l'esplanada en passeig públic, construint-hi un lloc d'esbarjo per a la ciutat.

Aquest passeig, inaugurat en 1802 arribava del Portal Nou, o sigui darrera del que avui és Palau de Belles Arts, fins al que avui és Passeig de la Duana, total uns 700 metres de llarg per uns 65 d'amplada, repartit en set carrers espaiosos, un de major central i sis de laterals plantats de corpulents pollancrens i altres arbres de distint gènere; els dos passeigs exteriors eren destinats al trànsit rodat, cavalleries i carruatges, amb exclusió dels de càrrega i els altres centrals a la gent de peu. Un altre dia prometo seguir parlant d'aquell passeig, no sols perquè valia la pena, sinó per l'importància que la bona societat de Barcelona li havia concedit. Varen anomenar-lo Passeig Nou o de Sant Joan i va durar fins al 71 ó 73, en què varen fer-se les primeres plantacions i obres en el nou parc, ja enderrocada en gran part la Ciutatella, i el varen anar destruint a trossos.

El que és avui Passeig de la Duana, o sigui del Pla del Palau, a l'entrada del

Parc, la porta enfront al monument d'En Prim, era l'antic camí per anar a la porta principal de ciutatella situada en el mateix punt, on hi ha avui la porta abans indicada del Parc; doncs bé, a l'esquerra d'aquesta porta, anys més tard o sigui en 1819, el general Francès Javier Castafios, allavors Capità General de Catalunya, va voler fer una donació a la ciutat de Barcelona, i pel seu compte i amb arbitris de la Capitania, va ordenar construir en aquells terrenys un jardí públic i d'aquí li va venir el nom de Jardí del General, no sols pel seu origen, sinó també per haver estat sostingut per la Capitania General fins que al cap d'alguns anys se'n féu entrega a l'Ajuntament.

En 1840, va ésser ampliat aquest jardí, amb motiu del viatge a Barcelona de la família reial; la Reina Regent Maria Cristina vídua de Ferran VII; la Reina Isabel que comptava 7 anys d'edat, la seva germana l'infanteta Maria Lluïsa i altres. Allavors va construir-se la porta principal d'entrada al Jardí, de cara al Passeig de Sant Joan, porta que va fer-se de marbre blanc, d'ordre toscà, i coronada per un medalló, col·locat entre dos grans gerros, amb l'escut d'armes de Barcelona en baix relleu. Tot el Jardí era tancat per una gran reixa de ferro de molta alçada i de certa elegància. L'interior prescindint de les seves reduïdes dimensions, pel que ja començava a ésser Barcelona, era molt bonic i ben arranjat i constituïa un dels llocs més amens i deleitosos de la ciutat. Camins arenats tan espaiosos com permetia la curta extensió del terreny, franquejaven el pas per entre una infinitat de quadros coberts de verd, on hi creixien gran varietat de formoses flors, i aquests quadros tancats per boixos molt ben retallats o per testos feien goig de veure. Més de setcents testos simètricament distribuïts i molts arbres variats, de flors rares i arbres fruiters augmentaven els atractius d'aquell lloc, amb les seves plantes rares i delicades. En el bell mig del jardí es veia un brollador circular d'uns treinte metres de circumferència, amb una sirena de marbre blanc en el centre, infinitat de peixets de tots colors donaven vida a aquest brollador, per la munió de criatures que a diari tiraven pa als peixos. En altres tres brolladors de menor diàmetre col·locats a poca distància del gran, descansaven sobre els corresponents

pedestals estàtues també de marbre blanc, representant Ceres, la Medicina, i la Fidelitat. Dintre d'una placeta circular, voltada de xiprers i tarongers, s'aixecava una altra estàtua, que era de Minerva, també de marbre blanc.

Un altre brollador semicircular formava una mena de muntanyeta sobre la qual s'aixecava una estàtua de Flora; aprop es veien dos invernacles de planta rectangular, ferro i cristalls. En el cantó oposat del Jardí s'aixecava un graciós i gran gabial de ferro i de forma oval, de cinquanta peus d'elevació i vintivuit de diàmetre, amb vuit columnes que sostenien una elegant cúpula que terminava en un cistell de flors amb atributs de caça i altres simbòlies, per dintre el gabial es veien volar una munió d'ocells de diferents colors i països d'origens que tenien llurs nius en tota l'extensió del fris i que amb llurs refitaments contribuïen a fer més agradable l'estada. Encara hi havien altres dos gabials més petits que aquell, en els quals es veien els ocells de plomatges exòtics i delicats de colors. I per acabar, en l'extrem posterior del jardí o més immediat a la Ciutatella hi havia encara un gran estany rectangular d'uns 25 metres de llarg per 10 ó 12 d'ample, amb un brollador al mig, en el qual es passejaven constantment amb gran majestat dos grans i formosos cignes blancs, oques i altres palúpedes. Junt a ell hi descansaven sobre pedestals quatre bustos de marbre blanc, representant la Modestia, el Dolor, la Soletat i la Senzillesa. A un costat d'aquest estany s'aixecava el terreny formant un petit monticle, amb vàries plantes silvestres formant un bosquet.

Tot ell molt ben arranjat, i molt vigilant. A les portes (perquè n'hi havia dues, una oberta més tard en el passeig de la Duana, les dugues eren en els angles) hi havia guardies, que tenien ordres de no deixar sortir cap criatura sola. Perquè moltes mares deixaven les criatures al jardí, i se n'anaven, si eren veïnes, als quefers de la casa. Hi havia una afició a tirar pa a les oques i als peixos, com anys després a donar llonguets al Avi del Parc.

La seva proximitat a la Ciutatella feia que dins del Jardí es veiessin sempre molts soldats, que també tiraven pa als peixos o l'am a les llusses.

J. Lleontart Nart.

NOTICIARI DE CATALUNYA

Lleida

Aviat es començaran les obres de construcció del camí veïnal de Castellserà a Preixens.

Premià de Mar

Per commemorar el 27 aniversari de la seva fundació, el Centre Amistat Obrera organitzà diverses festes. Funció teatral, sardanes i ball.

Inaugurà també, oficialment, la seva Biblioteca. Celebrà un acte en el qual, sota la presidència de l'alcalde, prengueren part els senyors Mas i Abril, Collado i Lluís Capdevila.

San Feliu de Guíxols

La colla dels Amics de la Sardana assistiren al concurs de sardanistes que tingué lloc a Olot.

Foren moltes les colles que prengueren part en aquest concurs, del qual sobresortí d'una manera especial la nostra colla, a la qual fou concedit, per unanimitat, el primer premi de la sardana de lluïment.

Arenys de Mar

Se celebrà una festa d'homenatge al periodista arenenc i crític musical Josep M. Pasqual, el qual morí el mes d'agost de l'any 1928.

La celebrada soprano Concepció Supervia, agraïda al mestre rebut del difunt arenenc, féu ofrena d'una làpida commemorativa per tal que fos col·locada a la casa on va néixer, viure i morir l'esmentat crític. L'esmentada artista, Concepció Supervia, dedicà un concert al públic arenenc i a benefici de les Germanetes dels Pobres.

Palamós

L'Associació de Música d'aquesta vila, en una reunió celebrada darrerament, acordà fusionar-se amb altres entitats, puix que la seva situació és molt precària.

Si s'aconsegüís aquesta fusió i es constituís un Centre cultural únic, potser tornarien els temps de la florida cultural palamosina. Així ho esperen els propulsores de la fusió, per a la qual treballen entusiàsticament.

Girona

Estigué a Girona Mulei Mohamet Ben Otman, xerif de Casablanca, acompanyat de Mulei Affid. Sortí a rebre'ls a l'estació l'alcalde Bartrina i una nodrida representació de regidors.

El xerif visità la casa de la ciutat, el Museo Provincial, la Devesa i la caserna d'Artilleria. A la tarda, assistí a la plaça de braus.

Els arquitectes Jeroni Martorell i Rafel Massó i Emili Blanc, designats per a formular dictamen sobre la restauració dels banys àrabs, han presentat a la Corporació municipal un informe on exposen llur criteri sobre la restauració de diversos monuments.

La Diputació ha pres l'acord de construir carreteres des de Sant Sebastià a Mamariu i de Tamariu a Aigua-Blava.

La subscripció oberta per sufragar les despeses de construcció de la coberta del nou temple del Collell, ha arribat a recaptar més de setanta mil pessetes.

Olot

Han començat les obres de l'asfaltat del tros de la carretera de Santa Coloma, comprès des del lloc anomenat "Can Limpio" fins al pont de Ridaura.

Cadaqués

L'escultor Enric Monjo ha publicat el projecte de monument que la vila de Cadaqués construirà a honor del genial inventor Monturiol.

Igualada

Es desfermà damunt la ciutat i el seu radi, en una considerable extensió, una violenta tempesta. El riu Nolla sortí de mare i la rierada ha produït molts perjudicis en arrossegar arbres, hortalisses i moltes altres coses.

Al pont damunt el Nolla es reuniren gran nombre de persones a contemplar el terrible espectacle de la rierada. Diuen la gent que es pot comparar a les més fortes que s'han vist de cinquanta anys ençà.

Selva del Camp

Un aiguat ha fet molt de mal en el terme, on una pluja diluvial produí una inundació.

L'aiguat s'introduí pels camps i arrabassà les avellanes madures que ja havien caigut de l'arbre i estaven, doncs, a punt d'ésser recollides.

La collita ha quedat gairebé perduda.

Alguns camins veïnals han quedat obstruïts i hom no hi pot transitar.

Vilanova i Geltrú

La III Exposició del Penedès, aquest magne certamen comarcal, d'imminent celebració, promet esdevenir un èxit molt gran.

Els treballs d'organització han entrat en el període de més activitat. S'enllesteixen els treballs d'habilitació del magnífic estatge que la Caixa

de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis ha adquirit per a edifici social de l'Ateneu Vilanoví, la qual entitat ha tingut la noble gesta de cedir tan important immoble perquè fos inaugurat amb aquesta ressonant Exposició Penedessenca.

Preparació espiritual esplendent ha estat el cicle de conferències que el Comitè Directiu local ha confiat a notables personalitats. Han estat força reeixides les quatre primeres que es porten celebrades i que foren donades, respectivament pels senyors Dr. Josep Estalella, amb el tema "Ciudadania Vilatana"; En Joan Ventosa i Roig, sobre "Divagacions a l'entorn de la propera exposició Penedessenca"; En Frederic Juandó; l'última de les celebrades va donar-la l'entusiasta Dr. en Medicina i literat En J. Valero i Ribes; el tema desenrotllat magistralment fou "Iniciació al coneixement del baix Penedès".

Tarragona

Una nombrosa brigada d'obrers, treballa a les obres de pavimentació de la Rambla del Centre.

Durant la nit continuen els treballs auxiliats de potents focus elèctrics.

Per tal de donar a les properes festes de Santa Tecla, un caire encara més popular, una empresa local instal·larà a la plaça de Corsini, un envelat, per a celebrar-hi balls populars.

Ultra això, hi haurà festes religioses; corregudes de bous, focs d'artifici, balls populars, danses, processó, esports, concerts públics, gegants i Xiquets de Tarragona; traques, etc.

Ens diuen que, a més a més, els regidors estrenaran les bandes que han acordat establir com a distintiu corporatiu, en lloc de la medalla tradicional.

La Comissió permanent de l'Ajuntament, ha acordat canviar la pavimentació dels carrers de Sant Francesc, Comte de Rius, Girona, Canyelles, Adrià, Pons d'Icart, August i plaça de Corsini, que havia de fer-se amb formigó asfàltic, per l'empedrat amb porfir. Això representarà un augment en el cost de les obres, de 50.000 pessetes.

Amb gran solemnitat es celebrà la inauguració oficial i benedicció del nou edifici del Banc d'Espanya, bastit a la Rambla de Sant Joan, entre els carrers de Cañellas i avinguda Ramon i Cajal.

La benedicció fou donada pel Cardenal Vidal i Barraquer, i assistiren a la mateixa

el Sub-governador del Banc d'Espanya senyor Montalvo, les autoritats locals, representants de Corporacions i de la Premsa.

El nou edifici, projectat pels arquitectes senyors Yarnoz i Abala Lafora, és una bella obra estil renaixement, de línies clàssiques i proporcions armòniques. Gairebé tota l'obra exterior és de pedra treballada. Per a l'interior hom ha emprat amb abundància el marbre i el bronze, per a la part decorativa, que és realment esplèndida.

Martorell

La nova que l'orquestra "Plana" havia obtingut el primer premi en el concurs d'orquestrats de Festa Major, a la Exposició, va produir un entusiasme indescriptible a la localitat.

Innombrables persones assistiren al concert del Poble Espanyol, i els aparells de ràdio de la població van ésser escoltats pels qui no els fou possible anar a Barcelona.

Corbera

El dia 3 d'aquest mes tingueren lloc diferents actes amb motiu de la benedicció d'unes noves escoles. Hi assistiren les autoritats de Barcelona i el senyor Bisbe de la diòcesi. Va col·locar-se també la primera pedra de la casa rectoral que es construeix.

Vic

Desitjant l'Ajuntament resoldre el greu problema de la manca d'aigua a la ciutat, el "Butlletí Oficial" publicà unes bases reguladores per a veure si hi ha manera de trobar en un lloc o altre una bona deu per a subministrar el poble.

Són moltes les persones forasteres que aprofitant les vacances de l'estiu vénen a la nostra ciutat, per visitar els principals monuments artístics, especialment la Catedral. Les pintures d'aquest temple avancen ràpidament.

Valls

Per causes imprevistes ha sofert un nou ajornament la publicació del setmanari d'esquerra "Prometeus".

L'alcalde senyor Cases, el jutge de primera instància senyor Ferrer i el segon tinent d'alcalde, senyor Sabater Llop, visitaren l'alcalde de Barcelona, senyor Romeu, per tal de tractar de l'anada a Barcelona dels asilats de la Casa de Caritat, i de llur visita a l'Exposició.

Granollers

L'Orfeó Granollerí en commemoració de l'onzè aniversari del lliurament de la Senyera, organitzà el concert que cada any celebra. Aquest any, però, la festa tingué una doble finalitat.

S'havia de lliurar un magnífic pergami, obra de Vicents Alborranel, al senyor En Joan Parera Casanoves, padri de la Senyera, en el qual se'l nomenava President honorari de l'Orfeó.

Argentona

S'inaugurà la nova capella dedicada a Sant Miquel, al veïnat del Cros. Hi anà el bisbe a beneir-la; hi cantà l'Orfeó Català de Barcelona. A la tarda, el dit Orfeó, donà un gran concert.

Manresa

Les obres de pavimentació del carrer Guimerà ja estan llestides; i ara ja s'han començat les del carrer de les Piques.

Les obres de reforma del passeig de Pere III han estat també començades.

Entre les obres en projecte, figura l'enderroc de les barraques de la plaça Sant Domènec; per a l'embelliment de la plaça, hom hi substituiria les barraques per parterres.

Figueres

Ha mort el senyor Lluís de Pagès de Puig, germà del poeta Anicet de Pagès. La seva mort ha estat molt sentida.

Descansi en pau.

En un aparador d'una tenda hom ha exposat el projecte de l'edifici que es construirà per a nova Casa de la Ciutat. Es tracta d'una construcció d'estil sever. El projecte és de l'arquitecte municipal Ricard Giral Casadesús.

Terrassa

Les obres de construcció de l'hospital antituberculós "Victoria Eugenia" que ha d'estar enclavat al pati de l'Hospital de Sant Llützer, han estat adjudicades al contractista Pau Gorina i Gabarró, per la quantitat de 173,849.31 pessetes.

Santa Coloma de Gramenet

Hom ha instal·lat una font a la barriada dita Arrabal.

A la plaça de la vila es va inaugurar la passada Festa Major un magnífic quiosc de begudes.

Arbucies

Per ordre de la Superioritat ha estat suspès el servei dels autòmibus de l'empresa Soler, entre Hostalric, Breda, Arbú-

EFEMÈRIDES		
MES D'OCTUBRE		
1492.	Dia 12	Arriben al Nou Món Colom i els seus companys, i prenen possessió de l'illa del Salvador.
1704.	Dia 24	En la Llotja de Barcelona és cantada per primera vegada la primera òpera representada a Espanya.
1707.	Dia 25	Mort a Montserrat el compositor i mestre Fra Joan García.
1792.	Dia 16	Es comença a publicar el <i>Diario de Barcelona</i> , conegut popularment pel nom de <i>El Brusi</i> .
1818.	Dia 29	Són inaugurades les primeres diligències d'Espanya, en el trajecte Barcelona-Reus.
1823.	Dia 11	Primera representació a Barcelona de l'òpera <i>Riccardo e Zoraida</i> , del mestre Rossini.
1835.	Dia 29	Primera representació a Barcelona de l'òpera <i>Parisina d'Este</i> , del mestre Donizetti.
1837.	Dia 25	Primera representació a Barcelona de l'òpera <i>Belshazzar</i> , del mestre Donizetti.
1840.	Dia 29	Primera representació a Barcelona de l'òpera <i>Imelda di Lambertazzi</i> , del mestre Donizetti.
1842.	Dia 1	Es inaugura oficialment a Barcelona la il·luminació pública de gas.
1842.	Dia 18	Primera representació a Barcelona de l'òpera <i>La Favorita</i> , del mestre Donizetti.
1851.	Dia 25	Primera representació a Barcelona de l'òpera <i>Luisa Müller</i> , del mestre Verdi.
1856.	Dia 4	Primera representació a Barcelona de l'òpera <i>I vespri siciliani</i> , del mestre Verdi.
1878.	Dia 19	Es donat a conèixer el fonògraf d'Edison, i construït tot seguit el primer a Espanya per un fill de Palafrugell que sols el coneixia pel que en deien les revistes científiques.
1882.	Dia 22	Primera representació en el teatre Liric, de Barcelona, de l'òpera <i>La Stella del Norte</i> , del mestre Meyerbeer.
1885.	Dia 4	Mort a Cervera l'organista i compositor Joan Pont.
1887.	Dia 29	Primera representació en el teatre Liceu, de Barcelona, de l'òpera <i>I pescatori di perle</i> , del mestre Bizet.
1907.	Dia 1	L'Associació Wagneriana de Barcelona publica la partitura catalana de <i>Els Mestres Cantaires de Nuremberg</i> .
1912.	Dia 22	Mort a Barcelona l'eximi pianista català Joaquim Malats.

cies i Sant Hilari. Amb aquest motiu ha tingut lloc una manifestació de protesta que ha desfilat davant la casa de la vila i ha demanat a l'alcalde la revocació d'una ordre tan arbitrària.

Reus

La Banda Municipal de Reus aconseguí un remarcable èxit en la seva sortida a Tortosa. L'alcalde de Tortosa, senyor Bar, en rèbre-la, tingué frases d'afecte per la ciutat de Reus.

Ha produït un gran sentiment la mort del compatriota Antoni Serra i Pàmies, qui gaudia de molta consideració.

Antoni Serra havia estat un amant de les coses pairals. Catalanista per ideal, figurà en tots els moviments ciutadans de darreries del segle passat. L'any 1897 fou elegit diputat provincial.

Serra i Pàmies figurava en les directives de les entitats de més importància de la ciutat. Exercia la presidència del Centre de Lectura, on hi realitzà una obra remarcable.

Vilafranca del Penedès

La societat "La Principal" celebrà el 25 aniversari de la seva fundació. Per a celebrar aquestes noccs d'argent, organitzà uns festivals que duraren quatre dies, amb funcions tea-

trals, ballets, festes d'art i altres.

Vendrell

Amb motiu de l'arranjament de l'orgue de l'església parroquial i per a comprovar el bon funcionament del mateix, van ésser en aquesta vila els mestres Millet i Llongueras, l'organista Ribé i Martí, crític musical d'*El Matí*, En Joan Gilbert i En Baltasar Santpere, crític musical de *La Publicitat*.

Atesos i acompanyats pel mestre Pau Casals i pel senyor Regent, gerent de la casa que ha fet les reparacions, anaren a l'església, on examinaren detingudament el complicat instrument, del qual el mestre organer els va donar àmplies explicacions, tant dels registres rehabilitats com del mecanisme amb què funciona. Assegut el senyor Ribé i Martí davant l'orgue, van ésser provades infinitat de combinacions dels registres, palesant-se que malgrat tractar-se d'una construcció del segle XVIII s'havia aconseguit rehabilitar aquell instrument deixant-lo, com qui diu, nou.

Aquesta obra benemèrita ha pogut realitzar-se mercès a l'esplendidesa del mestre Pau Casals, qui, enamorat de l'instrument on tocava el seu pare i que fou el primer que ell va jugar, no ha parat fins que l'ha retornat al seu bon ús.

Morell

Per la Festa Major d'aquesta vila fou inaugurada una nova via pública que el poble ja anomena la Rambla per la seva bella estructuració. Una plantació de plàtans i l'encertada il·luminació li donen un caràcter escaient.

Han començat a construir-s'hi ja alguns edificis, entre els quals cal remarcar una fàbrica de persianes.

Tortosa

Resulta molt brillant la típica festa del dot. La nena nascuda el dia de la festa de la patrona, Nostra Dona de la Cinta, filla de Pere Savega i Cinta Savega, fou batejada a la Catedral. Foren padrins els notari Joan Olallorgan i Adela Descatllar. Hi assistiren representacions de l'Ajuntament i de la Comissió de festes i la banda de música de la Vall d'Uxò.

Sabadell

Ens diuen de Sabadell que una comissió de periodistes i escriptors d'aquella ciutat organitzen un homenatge a l'eminent poetessa Agnès Armengol.

Els actes se celebraran en una discreta intimitat, degut a l'estat actual de coses.

Agnès Armengol, la venerable autora de "Redempció" i de "Rosari antic" està rebent aquests dies gran nombre de lletres d'escriptors catalans de fora de Sabadell, que s'adhereixen cordialment al justificat homenatge.

També se'n reben de lletres a la Biblioteca Sabadellenca, que edità les obres de la poetessa homenatjada.

Sant Cugat del Vallès

Darrerament s'ha celebrat la Junta General de la Societat d'iniciativa per a l'embelliment d'aquella població.

L'acte fou una visible demostració de la importància d'aquesta Societat, que tot just començades les seves tasques ha aconseguit ja importants millores per aquell formós poble del Vallès, un dels més atractius de les proximitats de Barcelona.

Igualada

Tingué lloc l'acte inaugural d'una nova Oficina del Banc de Catalunya a Igualada. L'acte revestí una gran esplendidesa.

Després de beneir els locals el rector i de pronunciar unes paraules al·lusives a l'acte, prengué la paraula Pere Coromines, en representació del Banc de Catalunya.

A continuació, l'alcalde d'Igualada, senyor Roca, donà la benvinguda als representants del Banc de Barcelona, i els donà les gràcies per haver instal·lat aquella sucursal.

L'HUMOR CATALA

SI ALGUNA VEGADA PLOREU...

AQUEST matí es veu que la dolça poesia de la primavera m'ha tocat el cor. Jo que mai no podria esdevenir un poeta de postes de sol i de clars de lluna em sento amb forces de quedar decentment com a poeta de matins primaverals. En sortir de l'Hotel he començat per experimentar una agradable impressió d'home satisfet, d'home que està d'acord amb el temps que fa i amb la naturalesa. He trobat els vells carrers del barri jueu més vius i més alegres. La seva sordidesa i la seva pudor habitual havien desaparegut vençudes per la llum, serena i pura com la innocència, d'un matí de maig. L'asfalt humit, acabat de regar, us donava la impressió de què refrescava l'ambient. A cada carreró transversal, el sol apareixia gaiament, desafinat i senyorívol, com un clavell blanc a la solapa d'un senegalès. La daurada claror que banyava la punta de les cases irradiava uns reflexes cristallins que arribaven fins als murs bruts i ennegrits dels baixos del carrer. Les fulles verdes de la porta dels menjadors econòmics resplandien ingènument, com si somrigessin a les carícies d'un sol inesperat, massa savint absent. Els portals exhalaven una oloreta de cafè amb llet i pa torrat sucat amb mantega normanda. Els jueus sortien a la porta del magatzem per veure brillar els diamants de les vitrines sota la llum del sol. Les jueves feien resplandir llurs cabelleres negres i grasses i ensenyaven unes dents felines entreobrint els llavis per somriure. Tothom tenia un posat de satisfacció i jo hauria dit que jueus i jueves s'havien rentat tots la cara a honor d'aquell matí de maig assoliat i alegre.

Aleshores el cor em digué d'anar a visitar el senyor Samuel, un bon jan de jueu de raça espanyola, descendent de família originària de Saldnica. El senyor Samuel és un sabater molt intel·ligent que es guanya la vida convencent a la gent que la felicitat humana depèn exclusivament de l'anar ben calçat. Té una filosofia recialment jueva i sap un niu d'histories divertides per entretenir la clientela mentre la gent es prova les sabates. Aquest matí havia d'anar a recollir-hi un parell de sabates a les quals calia canviar les mitges coles i he trobat el senyor Samuel profundament apenat.

—I doncs, què li passa, senyor Samuel?
— he preguntat en veure'l tan trist.

Jo em pensava trobar-lo content com unes pasqües per celebrar aquest sol magnífic, hoste excepcional del nostre barri...

—Què no sap la desgràcia? — em diu amb els ulls humits.

—Quina desgràcia, senyor Samuel?

—La mort del meu germà.

—Del seu germà? Però si el vaig veure ahir al matí quan anava a les bodes del Levy petit. Si estava fort i sà com ningú més i anava satisfet i mudat que semblava

L'HUMORISME DEL CARICATURISTA BON

Veus aquí una mostra de l'humorisme tradicionalment mediterrani.

Aquella bohèmia faeciosa dels nostres Rossinyol i Cases, aquell despreocupament d'artista sostingut tan sols pel bon humor i l'alegria eterna, aquell romanticisme professional que semblava absorbit pel materialisme modern, ha brotat simpatícament a la nostra Exposició.

No podia mancar-hi i n'estem contents.

Ha estat el caricaturista Bon, xicot curull de l'optimisme català i que ja ha rodat quasi tot el món, sens altre mitjà que el seu llapis, qui s'ha encarregat de instal·lar sota d'un arbre de Montjuic, la seva tartana.

Alli viu, alli menja, alli treballa, fa caricatures; en una paraula, Bon i la seva "roulotte" son una meteixa cosa.

Celebrem sincerament aquesta mostra d'ingeni i d'humorisme sà, que si més no, té la virtut de recordar-nos temps malaguanyadament passats.

acabat de sortir de la caps... Un accident, potser?

—Un accident de les maldites bodes, ve-li-aquí.

—Un accident de les bodes? Com va anar, senyor Samuel?

—En sortir de la sinagoga el Levy petit, pres de folia, tingué l'ocurrència de festejar l'esdeveniment llençant unes quantes monedes... Però sembla que entre les monedes se li va escapar un lluis d'or... Imagineu-vos!

—I què, senyor Samuel?

—Què? Doncs, miri, que el pobre germà meu va morir en la batussa.

El senyor Samuel en aquell moment tingué un atac de plor i marxà corrent vers una palangana que tenia en un recó de la botiga, damunt la qual vessà una gran quantitat de commovedores llàgrimes.

—Perquè guarda les llàgrimes, senyor Samuel?

—Les guardem tots els de la família des de fa molts anys... La meva dona en fa un ungüent molt bo per curar els eczemes.

—En recullen moltes, senyor Samuel, en recullen moltes de llàgrimes?

—Depèn de les desgràcies, amic meu. De les sofrenes. De les sebes que pela la meva dona. Les llàgrimes provocades artificialment, però, no donen tan bon resultat com les que són sentides. L'ungüent és molt bo. El venem a deu francs la capseta. En vol una?

—Moltes gràcies, senyor Samuel, però ja ho tindrè en compte...

—I si alguna vegada...

—Si alguna vegada què, senyor Samuel?

—Si alguna vegada té alguna contrarietat vingui a plorar a casa... No malgasti les llàgrimes, sobretot!

—Molt agraït, senyor Samuel! Molt agraït!

Domenec de Bellmunt.

ANANT de camí cap a un mas de la Selva, ahont hi tenia la família, se'm feu tart per motius que no cal explicar. El sol era baix quan vaig arribar al molí de l'Om, distant encara tres hores del terme del meu viatge; mes, per tart que fos, hagui d'aturar-me a beure y'm vaig assentar en una pedra a la vora del riu a descansar un moment, tot fumant un cigarret.

El molí de l'Om no trevallava de molts anys. Es un casalot deshabitada o, més ben dit, una ruïna inhabitable, perquè bona part de ses parets ha caigut i ses teulades i sostres no s'aguanten sinó a troços. En el seu interior hi creix arbríça boscana, i la llambrosca treu sa pampolada per les finestres. La resclosa somoguda i ratada deixa escampar amb desdeny les aigües rondinadores. La grossa torbina es podreix immòvil sobre'l rec aixut, aont les aranyes la entrenyinen i les verdices dels marges la eurullen de vilordes i fullaraca. I quan un pensa qu'en altres temps aquesta roda donava moviment a una complicada maquinària i s'imagina el roncar de les, corretges i engranatges, el tràfec dels moliners, les corrúes de carros, que devien agomolar-se en els patis, el dringnar dels esquel·lerines, els espetecs de les xurriacades i els crits dels carreters, animant tota la vall, no pot menys de doldres de l'enderroc i de la quietut d'ara. Ara la encontrada es deserta i boscosa. Els camins s'han enherbat i les roderes s'hi són esborrades. No hi transita ningú sinó molt de lluny en lluny. El sol hi guaita dies i dies i mesos sense descobrir-hi figura humana, i el vespre s'hi deixa caure en mitg de una quietut mortal.

Poca estona vaig concedir al descans. Volia aprofitar en lo possible pera la meua marxa la claror del dia, que començava ja a vermellejar. Me vaig ficar, doncs, selva endins a bon pas; però prompte vaig comprendre que m'afanyava inútilment, perquè avans de no gaire m'havia d'assolir la nit en plena bosecuria. Per força el sol havia de ésser ja post. A pesar de l'altíssima verneada, que'm tapava la vista de ponent, els vesllums, que, filtrant-se per les clarianes del fullam, clapejaven el bosc, me deyen prou amb son color i sa feblesa l'estat de la foguera d'aont procedien. Havien perdut son brill d'or; s'enrogien, pampelluguejaven, no podien durar. A lo millor s'estrengué com una ratxada d'ombra i s'apagaren per tot arreu. —Adeu, bondadosa mirada del crepuscul, ja no m'acompanyaràs més — vaig exclamar. Però m'equivocava. La morta flama del dia es revifà encara, i sos reflexes tornaren a escamparse per la serralada; i esblaimats, moradenes, ondulant com fumelles lluminoses, vagarejaren d'ací d'allà i s'apagaren i reaparegueren i s'extingiren de nou una pila de vegades, tant que no vaig perdre les fiances de revèurels fins al cap d'un llarg temps d'esperarlos en va. Per fi, vaig comprendre que no tornarien, i allavors se m'oprimí el cor. Encara em faltaven dues hores de camí per un país enterament deshabitada.

Quan vaig passar el pont de la Mustela, un pont de pedra estretíssim i d'una sola arcada, tan senzill que es diria que es l'ós d'una costellaça, la nit era ben entrada. A l'altra part del pont el bosch era d'una negror imponent. Certament vaig agafar por. Però... de què? De lladres? Ni tampoc hi somniava. D'estimbar-me? Sabia

LA BASARDA

per J. RUIRA

ILLUSTRACIONS DE R. BATLLE

que la meua ruta no vorejava cap avenç. —Ba, ba... això es basarda — vaig mormolar — una por de no res, propia de dònnes i criatures. Es precis despreciarla. Filosofia i avant! — Mes la filosofia, que em feia avençar, no llograva pas tranquilisarme.

Un acompassat flauteig de tòtils, que sonà lluny en una fondalada, m'animà més que els millors raonaments. Vaig posar tota la meua atenció en aquell cant adormidor, i al escoltarlo em semblava que la meua soletat no era completa. Hi havia sers que es movien, que s'aplegaven per una obra de vida i que es comunicaven amb mí per medi de la seva veu. Feien certa companyia.

Un llumet, que aparegué més tard en mitg de la massa confosa d'una montanya, contribuí també a donarme conhort. Allí hi hauria una casa i una família. Vaig figurarme a la masovera passant farina a la claror d'aquell llumet, als xavals preparant la establada, de la nit i al jornalers recolzats a la taula parada, esperant l'hora de sopar. La bona gent estarien amb la finestra oberta, sense pensar en la caritat que feien al vianant amb sols deixarli ovirar el punt de llur posada. No era tot desert, no. Jo sentia la companyor d'aquella gent llunyana, i no m'atrevia pas a dubtar de la seva existència.

Distreta així la imaginació, vaig fer bon trog de via amb cert coratge; però quan vaig perdre de vista el llumet, quan, al tombar una reblinonada, deixí d'oír el flauteig dels tòtils y un silenci perceptible, aterrador vibrà a l'entorn meu en la immensitat, me va semblar que la nit me queia al damunt.

Vaig aturarme esverat, pres d'un malessar semblant al que experimentem a voltes quan una persona se ens acostava cautelosament per darrera. Volia girarme i no gosava. Per fi ho vaig lograr i sentí passar per la meua pell una halenada freda, esgarrifadora. Però no vaig veure res... no més la bosecuria, les fondalades, la fosca.

Vaig tornar a caminar y hagui d'aturarme altra vegada al cap de pocs passos. No em podia sustreure a la obsessió de que algú em seguia y m'observava. Palpitant d'emoció vaig tornà a guaitar, a escoltar... El silenci era absolut. Sols el soroll del meu encongit respir s'atrevia a profanarlo. La nit era augusta, diàfana: un abisme blau, immens, puntejat d'estels, que indicaven distàncies confoses en la fondaria inacabable. I, abaix, la terra ubaga restava muda, amb un callament sant, com recullint amb religió respecte les irradiacions de lo infinit. Això és lo que es percibia pels ulls y per les orelles... Però ademés... Com explicaré aquella sensació fonda i esborronadora que em perseguia? No sabia comparar el meu estat sinó amb el d'una persona que es sent molestada fins a lo insofrible per la insistent mirada d'una altra, que la espia en silenci fit a fit. Sí, la tensió del meu esperit arribava a lo inaguantable. No poguí resistir més. Sang-glassat, vaig caure de genolls. — Oh infinit, ob ignot, oh sant... jo t'adoro! Ajúdam, ampàram! —vaig exclamar amb un crit involuntari, que retrunyí espantosamente en el meu cor. I de boca-terrosa vaig seguir resant, resant amb desvari, arraulit, tremolós, fins que m'esdevingué l'entendiment i el plor i el consol.

Vaig aixecarme a la fi reconfortat, posseït d'una dolcesa mística. La basarda no

PEL NOSTRE IDIOMA

m'havia pas deixat del tot, però m'era soportable. Amb el posat modest y les parpelles baixes reprení la marxa pels viarans solitaris, mormolant pregaries a mitja veu; y així vaig logrà arribar al mas.

Allí m'esperava la família amorosa i la llar encesa. Tothom estava ja amb ansia per mi. Me dirigiren algunes preguntes, que vaig contestar amb laconisme. I vaig creure notar que ningú parava ment en les meves respostes. Seria que jo deia coses de poc interès i els ulls de tots descobrien en el meu rostre quelcòm de greu e indesxifrable, que atreia l'atenció més que les seves paraules. Quina mena d'honesta vergonya o d'encongiment d'esperit me va fer callar lo més important de la meua jornada? No ho sé. Lo cert es que vaig defugir converses, me vaig asseure a l'escó amb excusa de cansament, i me vaig entregar a les meves meditacions.

Mai com aquella nit havia coneguda la basarda, aqueixa por de lo infinit, de lo ignorat, aqueix sofriment intens, que tothom ha experimentat alguna vegada i que mai ha sigut estudiat amb la serietat que es mereix. De què depend la basarda? Es que la solitud, la immensitat i la fosca exerceixen de per sí una influència maligna sobre las facultats de l'home, desordenant d'una manera bojal? O es que en aquelles circumstancies se desperta en nosaltres una facultat quasi sempre esborrada per grolleres sensacions, un sentit íntim, que ens fa aptes pera rebre la suggestió de poders supra-sensibles, que ens pertorben i esborronen? Oh Deu meu, còm dubtar d'aquest sentit fondo, amb que vos he palpat amb terror sant en mitj de la buidor de la nit? Es un sentit balb, oscúr, com incipient, que, sense altres llums que he rebudes, m'hauria pogut portar a l'adoració de quelcòm detestable, com a tants pobles, que tal volta no tinguèren en relleigíó altre mestre que la basarda; mes, per balb y oscúr que sigui, cal reconèixer la seva existencia.

ELOGI DEL CATALA A L'ESTRANGER

HEUÉS ací que se m'acut per avui l'elogi del català emigrat; del català que, mogut per un regust d'atzar i d'aventura, ha sortit de Catalunya i s'ha establert a l'estranger; del català que per on passa deixa el ressó del seu accent ferm, obert e inconfusible.

El català no emigra mai per necessitat, ço que el fa més acreedor a l'elogi. Dintre tots els camps de l'activitat humana, Catalunya podria brindar als seus fills ço que trobem en terres estranyes.

La seva sortida de la pàtria, tampoc té, com a objecte primordial, un fi exclusivament utilitari. Sempre hi ha en els que emigren una bona dosi d'ideal més o menys precís, o bé una curiositat inquieta que no es pot satisfer dintre els estrets límits casolans. Es per això que de cada casa i de cada poble només solen emigrar els més cap-verds.

Una vegada fora de la pàtria el català es transforma. Sembla adquirir de sobte plena consciència de la seva condició de català i s'enjoia amb ella com amb una penyora de vàlua excepcional. Potser hi ha en aquest fenomen el resultat falaguer de una confrontació de valors amb individus d'altres pobles, i en la qual el català surt airós de totes les comparances;

EL català té la *ss* sorda o forta, i la *s* sonora o suau, pervingudes del llatí. L'espanyol ha perdut, ja fa temps, el so de la *s* suau i conserva només la *ss* sorda, que en l'escriptura representa amb una sola *s*. Aquest fet ha introduït una perturbació en l'escriptura i en la pronunciació del català. Havent après d'escriure en espanyol, amb exclusió completa del nostre idioma, i acostumats a l'ús constant de la llengua forastera, en emprar en la nostra un llatanisme que presenta en espanyol una *s* entre vocals, sovint sovint no encertem quina *s* li pertany.

De vegades escrivim igual que en espanyol, amb una sola *s*, mots que originàriament en porten dues, i llavors, es clar, donem al mot una pronunciació suau que no li escau. Es troben sovint en aquest cas *comissari, comissió, impressió, pressió, impressionar, agressió, agressiu, dissenció, admissió, admissible, discussió, hássar, llossar, dissertar, premissa, abussa, dissòlut, dissòldre, oomtessa, duquessa, baronessa*, etc. Tots aquets mots tenen una pronunciació forta i per consegüent s'han d'escriure amb dues *ss*. Ací volem fer notar l'error d'aquell qui, anàlogament als títols nobiliaris apuntats, escrivia amb dues *ss* *marquesa, princesa*; aquells son femenins formats per mitjà de l'adjunció al masculí del sufix *essa*, tal com

de *mestre, paborde*, es forma *mestressa, paborlessa*, etc.; *marquesa*, és el femení de *marquès*, amb l'adjunció de la terminació *a* com *pagesa, anglesa*, etc.; *princesa* (en francès *princesse*, en italià *principessa*, en anglès *princess*), és una excepció de la regla general que feien ja els nostres escriptors antics i ha estat d'ús constant.

Altres vegades, al revés; pronunciem el mot com en espanyol, amb *ss* sorda, i d'acord amb aquesta errònia pronunciació, l'escrivim amb dugues *ss*, tots cofois de donar-li una diferenciació gràfica, sense fer-nos càrrec que és precisament llavors quan el castellanitzem. Així fem amb mots com *Eusebi, Asia, César, adhesió, cohesió, explosió, exclusió, exclusiu, corrosiu, centèsim, mil·lèsim, centesimal, infinitesimal, hipòtesi, apoteosi, metamòrfosi, perífrasi, crisi, asil, basilica, nasal, entusiasme, diapasó, dosi, frase*, etc.; la llur ortografia correcta és una sola *s*; així, doncs, pronunciació suau. Es curiós: en *empresari* es comet sovint l'error que combatem, malgrat que en *empresari* no el comet mai ningú.

El so de la *ss* sorda o forta és representat encara en català per *o* i per *ç* (*o* trencada), i en espanyol per *c* i per *s*. La *s* suau o sonora també es representa en català per *s*. En parlarem en el nombre vinent.

Melcior CASES.

tornarà a Catalunya arrossegant els seus fracassos i triomfant, hi tornarà a gaudir del ben guanyat repòs de la vellesa. Es que en el català hi ha sempre un valor emocional de extremada sensibilitat que s'accentua amb l'absència. El record de Catalunya sembla créixer amb la distància, i, des de lluny hom sofreix les angúnies de la pàtria i frueix de les seves alegries amb una vehemència exacerbada de patriota exaltat.

Cada casa de català és a l'estranger un reconet de Catalunya. Potser hi trobareu a faltar llibres i diaris catalans; potser hi sentireu parlar massa sovint en llengua estranya; però és segur que, si entreu en la seva intimitat, si no hi trobeu un porró, hi sentireu la flaire de la cuina catalana, puix d'estòmac també sol manifestar el seu patriotisme.

Elogiem el bon català que a l'estranger pregona les grandeses de la pàtria; el bon català que s'omple la boca amb el nom de Barcelona, de la seva ciutat o poble natiu; el que ensenya a la muller estrangera a fer bacallà a la llaua i mongetes amb llomillo; el que, quan s'enfada, renege en català, i plora de tendresa en sentir "L'emigrant"...

Elogiem-lo pel que val, pel que fa, pel que sofreix i pel que anyora...

Lluís Castelló.

però el cert és que el català, fora de Catalunya, exhibeix la seva nacionalitat amb un orgull insospitat. Mai no es refusa a afirmar-la; mai no tracta de perdre la pronúncia que el caracteritza; sempre està disposat a vantar-se'n, i, conscient que ell no és més que un trosset de Catalunya que va pel món, procura deixar sempre un bon record que ha de conquerir les simpaties estranyes per a la dolça i llunyana pàtria. De vegades, fins es fa pesat i carregós...

Podríem dir que a l'estranger el català s'afina. Però en aquest afinament intervé molt poc la influència del mig en que el català es desenrotlla. Ço que el fa evolucionar és més bé l'influència recíproca que els catalans de diferents regions s'exerceixen entre ells, fins a arribar a crear un tipus de català que a Catalunya deu ésser desconegut. Un tipus de català sense caires localistes que ha après a considerar els problemes de la pàtria amb una amplitud de criteri universalista, i que, si fos més donat a lectures catalanes, podria ésser el català del llenguatge perfecte.

Malgrat les seves excepcionals condicions d'adaptabilitat que el fan trobar-se bé en qualsevol mig, el català no arrela mai definitivament a l'estranger. Vençut,

TOMÀS GARCES

DEL primer llibre d'aquest jove poeta va dir Manuel de Montoliu que contenia "una estranya i original combinació de sensacions modernes, i àdhuc ultrarefinades, amb el to ingenu de la musa popular".

Aquest llibre era "Vint cançons" (1922), del qual en un any se'n van publicar tres edicions. Després aparegué "L'ombra del lladoner" (any 1924), que fou considerat com una continuació de l'anterior. "Paisatges i lectures" (1926), "a través d'un estil més que normal, normatiu" — que digué Carles Soldevila —, va revelar com a prosista el delicadíssim poeta de les obres abans esmentades. I "El somni" (1928), vingué a consagrar aquest poeta amb la madu-

TOMAS GARCES
VIST PER SANFELIU

resa mestrirola d'alguns poemes, plenament lograda.

Garcés és, doncs, un dels cabdals orientadors de la lírica catalana dels nostres dies. Però, a més a més, és un dels mestres de la crítica literària: no sols de la literatura catalana sinó del moviment mundial de les lletres. En aquest aspecte s'ha fet amb rapidesa un nom prestigiós a "La Publicitat", a "La Revista" i a "Revista de Catalunya".

Ha traduït al català la novel·la de Louis Hémon "Maria Chapdelaine", i munier de composicions de poetes lírics de diferents països. Notabilíssima la seva versió de Leopardi, de qui Garcés és gran intèrpret i comentador.

Molts poemes originals de Garcés, sobretot del cançoner popular català, han estat posats en música i la melodia es delecta a convertir-los en idíl·lis.

Aquest altíssim conreador de la nostra parla només té 28 anys. Nasqué a Barcelona el 1901.

OLOR MULLADA DELS HORTS...

Olor mullada dels horts,
tendre sospir de la terra!
La riera i el canyar
se van dient amoretes.
Les paraules que s'han dit
el bon llebeig les oreja,
i va apagant la remor
en el silenci del vespre.
Només vola aquell sospir
de goig que feia la terra:
olor mullada dels horts!

La riera va cantant
i besa l'herba del marge.
Amorosa, la segueix
l'ombra fina de les canyes.
Amb la fosca de la nit
les canyes han fet marrada:
entre els caminets dels horts
ploren la seva enyorança.
El seu plor silenciós
munta com una alenada:
olor mullada dels horts!

Canyes altes del camí,
deixeu que es faci de dia.
Fugiran el grill encès
i l'estrelleta que brilla.
Damunt les aigües del mar
s'obriran alba i gavines
i el camí us demanarà
si ara la riera us crida.
La riera us corferí.
Quin alè de melangia:
olor mullada dels horts!

CANÇO DE GRUMET

Adéu, turons de Marsella,
ja se'n van els mariners.
Tot just hem hissats la vela
es gira un oratge fresc.
Aquell pinar de la costa
deu ser ple de cants d'ocell;
si no sentim l'ocellada
ens dú romaní l'oreig.
Quin goig, de bon dematí,
seguir la darrera estrella:
"no hi ha lliri sense flor
ni barco sense bandera."

Infla't vela, llisca vela!
Com s'allunya la ciutat!
Guaita l'or clar de la platja
i a dalt de tot el cel clar.
Timoner, potser sospires?
l'enyorança t'ha punxat?
El gallaret llengoteja
i enjaia tota la nau.
Quin goig, cremant sobre els pals,
el gallaret de la festa:
"no hi ha lliri sense flor
ni barco sense bandera."

Adéu, turons de Marsella!
adéu, la noia i el pil!
No ens espanten les ventades
ni la boira de la nit.
Si el vent xiula entre les cordes,
demà el mar serà ben llis.
A cada port ens espera,
amorós, un llavi fi.
Quin goig, tornant de la mar,
el petó d'una donzella:
"no hi ha lliri sense flor
ni barco sense bandera."

(De "L'ombra del lladoner".)

PASSERA SOBRE EL MAR

Amor, farà una passera
damunt de la mar.
La pedra llisca lleugera
damunt de la mar.
Mon braç l'ha tornat alada.
Vola, que l'ombra morada
no sigui xarxa parada
damunt de la mar.

Si la gavina s'acosta
fes via, brunzent.
Pedra, si és roja la posta,
fes via, brunzent.
No et torbi l'escull, esquiva
l'abraçada fugitiva
del dofí. Sageta viva,
fes via, brunzent.

El mar té camins de fada,
blanc i rosa, Amor.
Els feia la pedra alada,
blanc i rosa, Amor.
Ves-hi, peu nu, rosa vera.
Oreig damunt la passera,
amb la teva mà lleugera
cull l'estel, Amor.

EL RIN

Entre joncs de melangia,
plenes de capvespre ombriu,
processó de cada dia,
passen les aigües del riu.

De quines fonts regalades
a la muntanya han brotat?
Quin delit les ha cansades
cenyint-les de soledat?

Soledat, o roca dura
a l'ocell i al tamariu!
—L'ocell mor, la flor no dura—
diuen les aigües del riu.

I amb una angúnia que plora,
esclaves, lentes se'n van.
El riu és camí i alhora
s'afadiga caminant.

Com un pobrissó que vaga,
tremolós, cercant caliu,
prop del bosc que les amaga
passen les aigües del riu.

Vull oblidar l'amarguesa
que munta del seu afany
I sota la posta encesa
seran el meu viarany.

Irà, lleugera, ma passa
sobre el camí fugitiu.
I en un cel de satalia
hi haurà l'ocell que no mor
i la flor que no es mustia
vora les aigües del riu.

(De "El somni".)

Tercera jornada

HEM arribat davant dels Palaus Alfons XIII i Reina Victòria Eugènia. Amdós no son pas nous. En ells tingué lloc en Setembre i Octubre de l'any 1923 l'Exposició del moble. Algats segons projectes de Josep Puig i Cadafale serven la sobrietat i la grandesa de les seves creacions.

Entrem al Palau de la Reina Victòria Eugènia situat com parió en la Plaça dels Reis en sa part inferior i en la de les Cascades en la superior.

De primer ens trobem en la part destinada a Espanya. Les companyies hidrogràfiques i de canalització a més de les de transradi hi exposan maquetes i projectes molt interessants. També hi exposa la Oficina Internacional del Treball amb central a Ginebra.

Seguidament ve Yugooslàvia (Sèrvia, Croàcia, Eslovènia) amb nombrosos stands on hi trobarem gèneres de punt, calçat, tota classe de pells, instruments de música, llibres, treballs tipogràfics, bosses, paraigües, bastons, bisuteria i un curiós assortiment de trajos nacionals de les diverses regions.

Passem a la secció de Noruega on en mig de nombroses manifestacions de la indústria autòctona ens crida la atenció

El pavelló francès bastit amb una arquitectura modernizant.

DEL NOSTRE CORRESPONSAL A BARCELONA RACORRENT L'EXPOSICIO

un departament dedicat a la pesca i distribució del bacallà, abans menjar dels pobres i que avui degut a l'alça de preu s'ha fet menjar de rics. Un plànol en relleu de les pesqueries, secadors, dipòsits i embalmament dona una idea de la gran importància d'aquesta indústria. Gràfies demostratius de les exportacions, proven que la península pirinenca és un dels països que més bacallà consumeix.

Entrem en la secció de Dinamarca i altra volta ens trobem amb el bacallà, aquest, de les illes Feroè. En aquest recinte hi ha vàries fotografies de trajos i costums de les illes esmentades, i és de remarcar especialment una en la que varis homens, que porten per capell una cosa semblant a la barretina i que per la postura de peus i la manera d'agafar-se les mans tot fent rodona, sembla que es disposin a ballar una sardana.

També i ha en la secció boniques porcellanes, terracottes i articles de cristall. Màquines agrícoles i per fabricar calçat, brodats de tota mena, enquadernacions, eines, pianos, pintures, aparells elèctrics i objectes d'argent i de bronze.

Segueix una secció de trajos i utensilis de Groenlàndia. Allí hi veiem canoes, calçats i abrics de pell, fitores, cordam i unes esplèndides pells d'os blanc al costat de fotografies dels espadats i de les solituds d'aquelles regions que fan agafar fret no més de veure-les.

Ans de sortir ens trobem amb un conjunt de plànols del Port franc de Copenhaguen col·locats ben aprop d'altres plànols comparatius del Port franc de Barcelona.

Fem cap a la secció de Suïssa i aquí si que no hi ha perill d'arribar tard per manca d'hora. No menys de trenta stands de rellotgeria s'hi troben arreglats, Fruim-los que n'hi ha de tots preus i per

a tots els gustos. Des del popular Roskoff al de braçilet guarnit de valuoses pedres. A escollir el qui vulgui fer regals de preu.

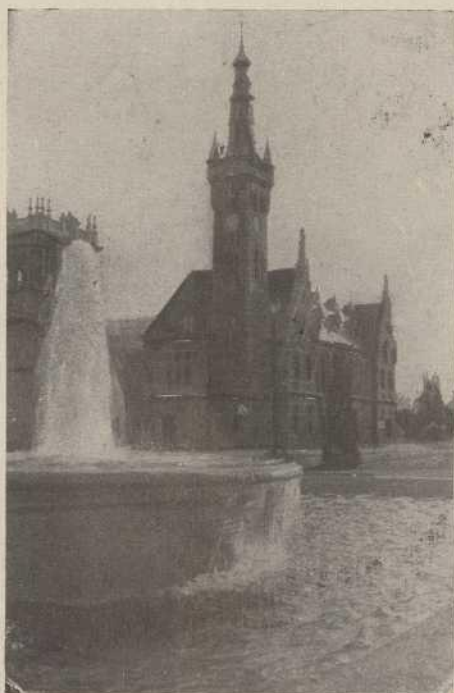
Per no concretar-ne als rellotges i cadenes ens ofereixen també els suïssos en un stand ben original una demostració dels molts sports que es practiquen en aquelles terres.

Pugem a la nau superior, on hi ha la secció de Suècia. La ciutat d'Estocolm ens revela sa gran importància amb plànols i fotografies d'edificis i pares públics. Seguidament ve un mapa en relleu d'aquella nació, on

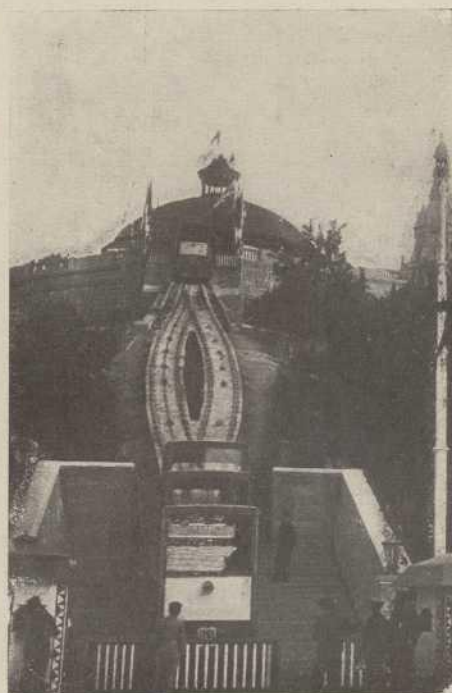
podem veure la varietat i importància de la producció nacional. Tota ciutat té reproduït a sobre amb grandaria diferent els gràfics de les moltes indústries. També hi ha els ports amb tots llurs sistemes de boies i balises. El més interessant és el servei d'avions de l'Estat que transporten malalts de paratges de difícil comunicació als hospitals i clíniques.

La Companyia telefònica Eriesson té una instal·lació de central automàtica igual a la explotada en el Nord d'Espanya. Trobem també una instal·lació perfecta de la gran importància que té la gimnàsia a Suècia. Fotografies de la família reial i

(Segueix a la pàg. 30)

El pavelló de Bèlgica que recorda els més purs edificis d'aquell país

Un de tants funiculars instal·lats per salvar els desnivells

A PENES comença a recaptar-se l'impost extraordinari de l'Exposició, i ja el poble, que és el veritable pagà, en sofreix totes les conseqüències.

Timbre de recàrrec a les lletres que no vagin al estranger.

10 per cent sobre telefonemes i telegrams.

Augment en les contribucions industrials i territorials.

Augment en els espectacles.

Vint cèntims sobre tarifes en els autos de lloguer.

I encara això fora el de menys, però venen les companyies poc escrupoloses i també acanen el que en realitat tenen elles de pagar, si es té en compte que són de les favorescudes en nostre gran Certamen Internacional.

Esmentem-ne una.

La Catalana de Gas i Electricitat.

Aquesta empresa, no satisfeta amb els quantiosos beneficis que li reporta l'excés de fluid esmerçat en il·luminacions fora de consuetud, carrega en els rebuts mensuals l'impost que li ha posat l'Ajuntament.

I encara, per a més ironia, segurament tots els administratius de la casa entren de franc a l'Exposició.

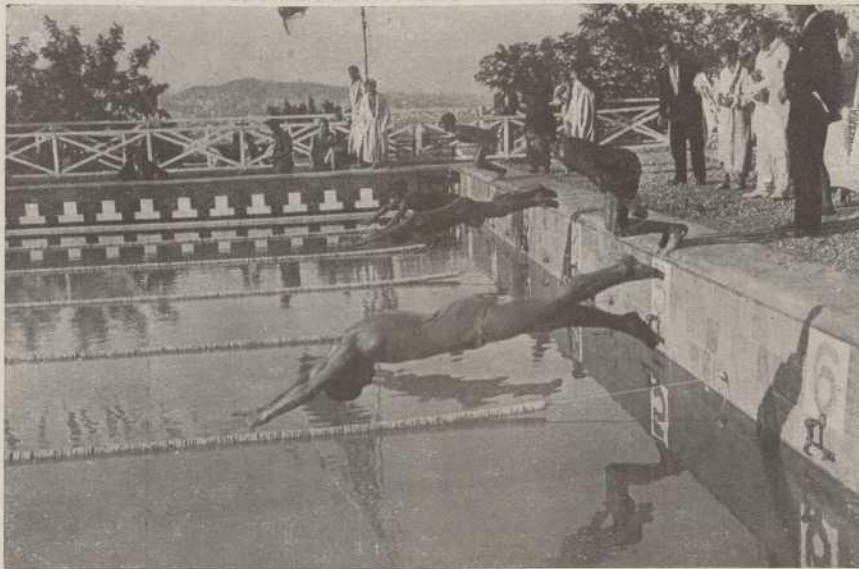
No crec que llegint això hi hagi qui dubti que en el món sols hi ha dues classes socials: vius i sònors.

***

Pot dir-se que tot just es comença l'Exposició — puix s'assegura que serà perllongada fins al maig de 1930 — i ja hi ha qui es preocupa pels edificis construïts. Què en farem? S'enderrocarán o no s'enderrocarán? Tindrem de veure'ls convertits en barraques de fira com a una derivació de les eternes barraques del Paral·lel?

Per tal de no enderrocar-los (crec que la major parte d'ells deurién ésser conservats) es tenien d'haver construït amb més solidesa; i si eren per enderrocar, és llástima haver-hi esmerçat costosos materials.

Jo proposo que trobant-se com es troben en un parc on el poble hi anirà a passar les festes, s'hi instal·lin unes gàbies per estatjar-hi certa fauna peculiar de la nostra terra: la del gènere intel·lectual que es passa la vida mossegant al confrare. Seria ben curiós veure les distintes espècies llençar-se

Barcelona, gran ciutat esportiva, ha tingut el bell encert de construir al cim de Montjuïc una piscina de caràcter monumental

CRONIQUE BARCELONINES

dieteris d'una gàbia a altra i tirar-se volums de traduccions de tota mena de llèngües passades pel francès.

S'hi guanyarien diners.

***

Barcelona és la ciutat dels festivals. Festival del Sindicat d'artistes teatrals per a la seva caixa de pensions per la vellesa; Festival de l'Associació de la Premsa Diària per al seu Montepio.

El primer va ésser tot un èxit, tant d'organització com de resultat. Varen recaptar-se més de quinze mil pessetes. En Rosic, En Fuster, l'Oyuela, En Fernández i la Serra cantaren una "Marina" que ja la voldríem oír tot sovint. En Sagi va trastocar el públic amb el segon acte de "El dictador". En Vendrell va enamorar a totes les noies amb el segon acte de "Doña Francisquita", i En Marcos Redondo va fer ahucar a les masses amb el segon de "La parranda". Hi va haver també una desfilada de cinquanta primeres tiples amb uns mocadors de Manila que robaven els cors.

En canvi el segon, el de la Premsa, si bé la recaptava va ésser molt més grossa, la desorganització va sobrepujar a la recaptació. Ningú no s'entenia. Es pot dir que no va acabar com el Rosari de l'Aurora, perquè en els temps que corren, ni el Rosari de l'Aurora pot acabar malament.

Hom pot imaginar-se les protestes d'un

públic com el nostre que quan se posa a protestar deixa enrera al reformador Calvi, que protestava de tot. La gatzara prenía caràcter de motí. Greu perill per a la Exposició, hoc on se celebrava la festa, que podia ressentir-se de un desgavell tan gran!

Per fi una veu es féu oír.

De via ésser la de qualche angelet que vetlla per la tranquil·litat pública.

La veu digué:

—Ciutadans: Acàs la Premsa s'ha posat mai d'acord en res? Què té d'estrany, doncs, que avui tampoc s'hi posi?

I això repetit de grup en grup, pogué apaivagar el ànims.

***

El 13 de setembre es significà per la gran quantitat de manifestacions de simpatia al Govern i, sobre tot, per la gran quantitat d'apats que es varen donar.

D'això n'haurien de protestar els pollastres, que en festes assenyalades com aquestes, sense tenir-hi art ni part, van a centenars a la cassola, per nodrir als prohoms de la política.

Clar que en un poble com el nostre on no hi manquen les gallines, per molts banquetes que's donin i per molts ventres que ixin de pena, no acabarem l'aviram.

A atipar-se el que pugui, que encara hi ha pollastres per una estona!

***

Un dels esports que ha congregat més gent a l'Estadi de Montjuïc és el *Dirk Track* o curses de motos en pista plana, sobre lit de cendra, que és pel que es veu, un mètode aparatós de fer tamborelles sens altre perill que el de obrir-se un xiribee al cap si hom surt empès contra les tanques.

L'espectacle té moments emocionants, sobretot en els viratges. La moto, verament decantada, aixeca gran polsaguera cendrosa i com que el cos del motorista va free a terra, arriba a experimentar-se la sensació que aquell conjunt de carn i acer ha de volar per l'espai en mil bocins.

Hi ha patinatges inversemblables. Entrar en les corbes amb la roda devantera cap a la dreta essent el viratge a l'esquerra i sortir-ne amb igual postura, es per a no creure-ho ni veient-ho.

La IX Volta Ciclista de Catalunya ha estat un èxit. El pas dels corredors per La Rubassada.

Aerts (belga) i Cañardó (català) arribats segon i primer, respectivament

En la segona de les curses ha tingut lloc un accident que ens ha demostrat que la motocicleta es un aparell més inofensiu que la patinette.

Dos motoristes, Dallison i Stiepevitch, corrent a una velocitat de llampeç, coincidiren en arribar davant la llotja 66 i es donaren tal escomesa que trencaren la tanca metel·lica i caigueren de nassos damunt els seients passant abans el primer per sobre el cap d'un espectador.

—Ja han begut oli — deia tothom. C4! Dallison se va açar pel seu propi impuls, i l'altre, si ve va ésser conduït a pes de braços, sols tenia lleu commoció cerebral!

Clar que ells se forren de cap a peus per a que no els succeïxi cap cosa greu, però jo us asseguro que si aquella tarda hi arribava a haver gent a la llotja 66, surten els pobres espectadors fets una truita.

***

Dos esdeveniments importants.

Al nostre Enric Borràs li han fet un homenatge, i l'Ajuntament de Badalona ha posat una llosa en la casa on va nàixer per perpetuar la memòria de tan eminent actor.

Ho ha patrocinat la secció Soler i Rovirosa del Círcol Artístic, i ha fet, com es natural, tota classe d'esforços per tal que l'èxit fos sorollós i ho ha conseguit. Masses corals, comissions, telegrams d'adhesió, banquets, discursos, abraçades... Fins s'ha parlat com sempre de la regeneració del teatre. "Les paraules son femelles i els fets mascles", diu un proverbí alarb.

L'altre, més modest, ha estat la distinció del Govern espanyol a Maria Morera conferint-li la medalla del Treball.

Me n'alegro perquè s'ho mereix la gran actriu. Ha treballat molt. Moral i materialment ha treballat massa.

***

Ja s'ha inaugurat la temporada de futbol. El camp de Les Corts estava ple de gom a gom.

Tothom esperava el triomf del Barcelona, puix a més de Samitier, Sastre i Piera comptava amb l'adquisició de l'ànima de l'Osasuna, En Severià Goiburú, un dels elements de més fama dintre l'equip nacional.

Ja la col·locació de tots els jugadors predisposava en favor seu. Tot era metòdic, acurat; tot destil·lava convenciment i entusiasme.

La sorpresa fou gran. L'Europa se'n va apuntar quatre per un del Barcelona, deixant a bona part dels espectadors amb un pam de nas.

Un intel·ligent deia que la culpa la tenien les teories de Mr. Bellamy, que sosté que tots els jugadors de futbol han de saber jugar correctament dintre tots els llocs del equip.

A això va replicar un altre:

—Els aficionats volem èxits vinguin com vinguin. No ens fa res que la cossa definitiva la donin els del nostre camp sense correcció.

Aquest fou un partit de prova, per tant, puix els del campionat comencaran un dia d'aquests.

***

La cursa ciclista de volta a Catalunya, onzena de la tanda iniciada en 1911, ha constituït tot un esdeveniment.

140 corredors inscrits, dels quals només 75 han finalitzat les set etapes i 1.121 quilòmetres de recorregut.

Des del primer moment tot semblava proclamar-se en favor del belga Jean Aerts, que és un professional que corrent es perd de vista. Les primeres cinc etapes eren ben seves, però en la sexta el català Marian Canyardó es posà les calces o se les va treure per anar més lleuger i avançà al seu contrari sis minuts. Visca Catalunya!, anavem a eridar tots. Però... muxoni!, que deiem abans, que no tothom està conforme amb el resultat de la cursa... En arribar el nostre campió després de la setèima i darrera etapa a l'Estadi de Montjuïc, va ésser xiulat per una colla de galifardeus, al servei de les potències estrangeres. Què passa ací?

Es parla de confabulacions; de vendes, d'enganyiferies i subterfugis per vencer per mitjans reprovats. Hipòtesis injustificades! Es que Canyardó no ha batut altres records? Es que es posa en dubte que els catalans poguer córrer tant com el estrangers?

Recordo que una vegada, en aquells temps en que la policia per un no res treia el sabre i pegava coltellada a tot i a dret, travessant la Plaça de Catalunya amb un italià i un alemany que vivien com jo a Gràcia, ens va tocar córrer i jo vaig arribar mitja hora abans que ells a casa. Ai del que aquell dia m'hagués disputat el campionat!

***

Les jornades de natació en la piscina de Montjuïc per assolir el campionat de Catalunya no han pas tingut l'èxit de públic que s'esperava.

S'ha nedat de cara, s'ha nedat d'espatlla, s'han fet salts mortals de palanca i de trampolí; el que no s'ha fet son gaires pessetes.

I és que no hi prenién part femelles, i els mascles competidors no eren ni Adonis ni Apol·lo. Més ben dit, que s'havien deixat a casa les bones formes.

Altra cosa haguera estat si els nedadors s'anomenessin Ramon Novarro o Rodolf Valentino.

***

Campionat de futbol.

Tres partits interessants.

Barcelona vers L'Unió Sportiva de Sans.

Europa vers Júpiter.

Espanyol vers Badalona.

El camp de Les Corts ple de gom a gom.

Jugaven els asos del futbolisme.

En Goiburú va fer en la primera part quelcom espatarrant. Va mostrar-se formidable. En Samitier, veient-lo, perdia el cap. Aquest i Casanoves feren de les seves. El Sans va portar-se com no hi ha idea, mostrant-nos una devantera formidable, però no va tenir sort. Cine goals del Barcelona per 0 del Sans. M'han assegurat que varis noicis del Barcelona fins van desmaiarse de gust.

En el Guinardó, El Júpiter va pegar una estossada als de l'Europa dins de casa seva. Això es coratge! Ni va fes tres per un. Ningú ho haguera dit. Oro y Bosc foren els herois. Crits, esvalot, alguna garrotada, però l'Europa cap per avall. Què hi farem!

A Badalona la tarda fou incommensurable. L'Espanyol va vencer als badalonins per 6 a 2. De prompte semblava que els primers se n'anaven de elatell. Estaven desentrenats i perdien l'esma; però noi! en la segona part es varen refer i pegaven cada embranzida que els badalonins, que es creien el amos, van quedar parats. En Veltolrà semblava que havia rebut una ajuda celestial i secundat per en Pin feia un gol darrera l'altre. Quin desgavell i quin triomf! Ja riurem aquest any.

Ramon Caralt.

Un detall de la carrera de Dirt-Track que tant ha emocionat els barcelonins

Amb l'inici de la tardor s'ha représ la lluita futbolística. El partit "Barcelona-R. Societat" guanyat pels catalans per 3 a 0

FOMENT DE LES ARTS DECORATIVES

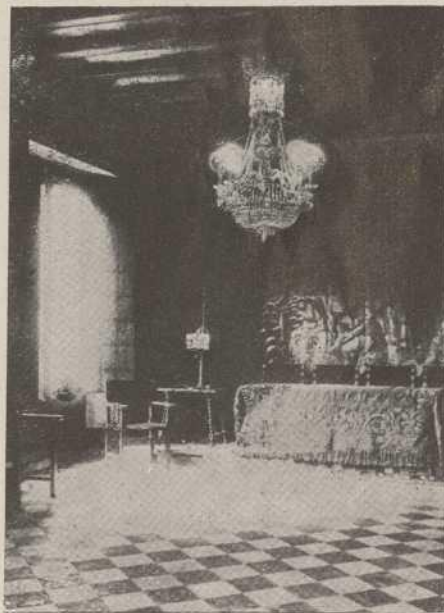
Aspecte de la Biblioteca de l'entitat

La sala de conversa amb tot el candor d'una pagesia catalana

Va ésser tan esclatant, tan definitiu l'èxit obtingut pels nostres artistes en la última Exposició d'Arts Decoratives de París que no podem resistir al plaer anímic de recordar-lo en aquestes pàgines, ja que allí es va cantar a l'uníson pels nostres virtuoses un himne al ressorgiment del nostre art industrial, tot col·locant una fita més en el nostre camí esplendorós.

Els nostres artífexs de tots els bells oficis varen fondre les llurs individualitats en santa germanor, amb la qual cosa varen obtenir un èxit col·lectiu que va omplir de glòria Catalunya en demostrar a París davant del món enter, que la capacitat de la nostra especialització, és digna de viure entre tots els avançaments de la terra, conquerint el Gran

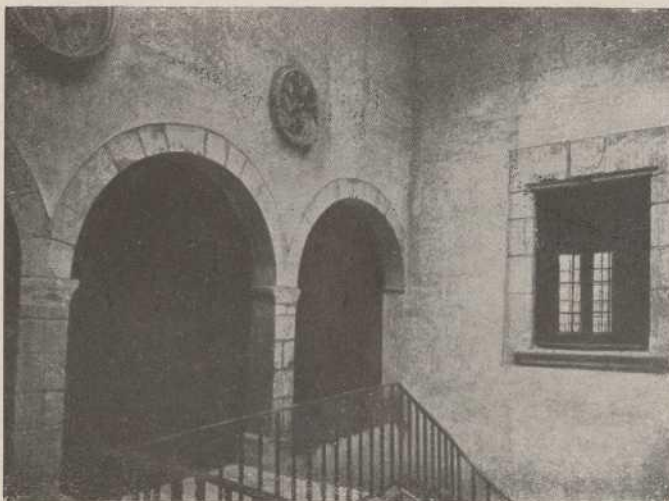

Un aspecte de la Sala d'Actes

Premi i l'elogi entusiasta de la crítica artística.

Varen formar en primera fila, homes que vivint la seva propia vida, utilitzant distintes eines, seguint distintes camins, varen concórrer per rendir culte al llur noble ideal, l'Art, i oferint amorosos les llurs obres a l'exaltació de llur noble Pàtria.

Lluís Masriera, indubtablement l'iniciador de la renovació de la nostra clàssica joieria, amb l'excel·lència dels seus novells esmalts, i la seva perfecta tècnica; Antoni Badrines, amb els seus mobles de gran discreció i bon gust; l'excel·lent grup d'esmaltadors de vidres, amb Elias, Quer, Rigalt i els nascuts a la calor de l'Escola de Bells Oficis, tals com Gol, Lligé, Euda i Núria Solé, Amè-

Patí de l'escala de l'Edifici social

Instal·lació del Foment a l'Exposició de París

Decorat d'un menjador per S. Marco

ria Cardunets, Crespo associat a Nogués, tots els quals han obtingut noves polieromies de suavíssimes finesses; Mercadé amb les seves esplèndides marqueteries; Busquets amb els seus superbs mobles i J. Bracons amb novelles laques.

Plat de J. M. Gol. Propietat de M. Barrientos

Formaven també en avanguardia els ceramistes, que tenen a Brugués de Sebadell, com iniciador del renaiement de la majòlica tradicional i popular; a Serra amb les seves porcellanes inspirades en el decorativisme anglès del 1900; a Quer, amb les seves gres de gran qualitat i perfecta tècnica francesa; a Aragay amb els seus magnífics plats; a Nogués amb les seves baldoses d'oficis i dins una tècnica més complicada i inspirant-se en les suptuositats decoratives de les faïences d'Urbino i de Derutta; a Josep Guardiola, els esplèndids reflexos metàl·lics del qual han estat tan estimats, que les seves obres van ésser adquirides per al Museu de les Arts Decoratives de França.

"Guerrer". Plat de J. Guardiola

Tots ells i encara d'altres més, en recordar-se dels nostres excelsos gremis de l'època medieval, es varen reunir al voltant de la llar de l'entitat Foment de les Arts Decoratives, continuant les nostres glòries democràtiques, formant un rusc recollidor de la mel que llouement i amorosament aporten amb el producte de les llurs libacions en el propi calze de la flor de la Bellesa.

Reproduïm per a plaer dels ulls

Lluerna de la rotonda del Foment a París

alguns gravats de la digna restauració feta en una propietat del Capítol Catedral pel Foment que va estar-hi domiciliat i d'altres que recordin alguna cosa de l'instal·lació de París.

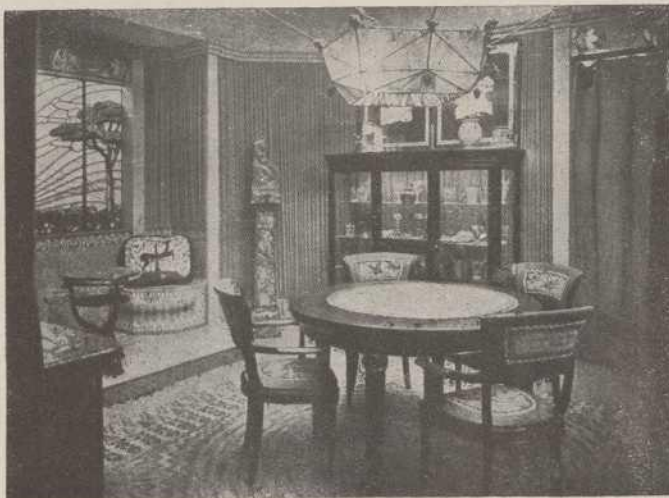
R. Canals.

"Sant Jordi". Laca de J. Bracons

Morratxa, per N. Solé

"Menjador". Projecte i execució de J. Busquets

Vas decorat per X. Nogués

BELLS INDRETS DE CATALUNYA

SANT JERONIM DE LA MURTRA

EN la placidesa d'ègloga que es desprèn del paisatge dels voltants de Badalona, fa de bell mirar la nota mig mística, mig camperola del Monestir de Sant Jerònim de la Murtra que eleva la seva silueta austera prop d'unes quantes masies patriarcales. El seu mateix nom és una evocació de ruralia. Van bastir-lo els freres Jerònims, al segle XV, en terrenys que pertanyien a l'anomenat Mas de la Murtra. A la història d'aquella ordre religiosa és conegut per Monestir de Sant Jerònim de la Vall de Betlem. Avui sols en resten unes runes venerables bastant ben conservades en alguns indrets.

El més interessant d'elles és el claustre, format de dos pisos d'elegants galeries, estil ogival del segle XV, d'una longitud total de 29 metres. Les voltes són gòtiques i les mènsules que sostenen els arcs presenten nombroses i gracioses figuretes de gran mèrit artístic que, pel que sembla, representen personatges importants, tal vegada reis, pontífexs, nobles i guerrers. Es de doldre que d'aquest claustre bellíssim en falti tota la part que mira a Llevant!

L'església del monestir és completament enrunada. Solament alguns murs esquarterats són testimoniats de l'existència, en èpoques passades d'esplendor, del ric i espaiós santuari. El temple degué ésser d'una sola nau, de 24'5 metres de llargada per 6 metres d'amplada, disposant per al servei religiós de tres capelles laterals i la capella major, que corresponia a un absis de cinc cares. No és menys no-

table la torrassa, obra primorosa de pedra de carreus del segle XVI.

Un temps el monestir de Sant Jerònim de la Murtra va ésser verament poderós mercès a múltiples donacions i privilegis, i va arribar a rivalitzar en béns i influència amb els més importants de Catalunya. El seu emplaçament excepcional, la puresa del seu aire, la tranquil·litat d'aquell lloc i sobretot la brama de sapiència i de virtut dels monjos que habitaven el cenobi, foren la causa de què sovintment el visitessin personatges de gran vàlua o representació. Entre altres figures va allotjar-se dintre els seus murs el rei Joan II d'Aragó, pare de Ferran el Catòlic. Aquest i la seva esposa, Isabel I de Castella, consultaven seguidament els monjos de Sant Jerònim les més difícils qüestions d'Estat, i residiren en el convent durant les estades a Barcelona. El llibre d'or del Monestir contenia també noms augustos com els de Carles V, Carles VI, emperador d'Ale-

manya i la seva muller, i Filibert, príncep de Savoia.

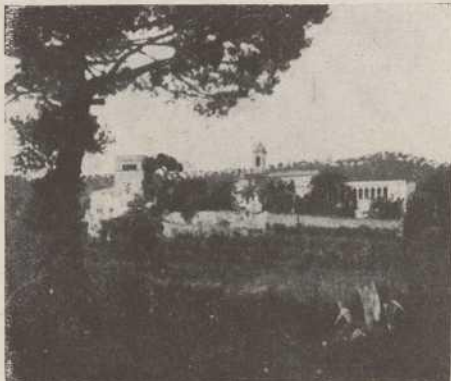
Era, doncs, el convent de Sant Jerònim un lloc de visita gairebé obligada de totes les personalitats importants que anaven a Barcelona, i moltes d'aquestes personalitats rebien allotjament en el mateix recinte del monestir durant el dies que durava la seva permanència a la ciutat comtal.

En els temps més pròspers del cenobi formaven la comunitat 30 religiosos.

En sobrevénir l'expulsió dels monjos, el monestir fou venut per l'Estat i avui dia és de propietat particular.

Allà s'hi havia venerat un Crist del que es contaven moltes tradicions i al que professaven una devoció especial els mariners d'aquelles costes.

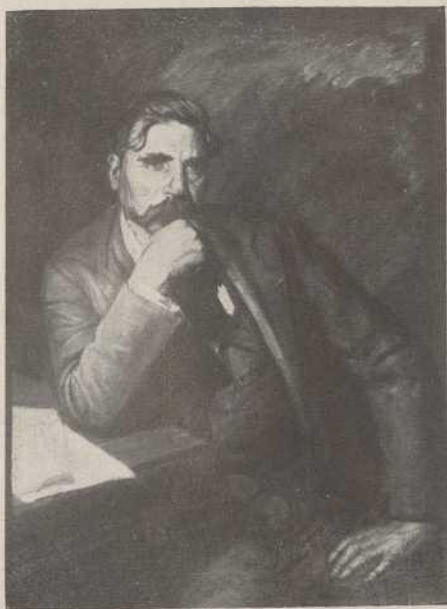
Ara Sant Jerònim de la Murtra, com tants d'altres antics convents de Catalunya no és més que una nota artística, amara de suau bellesa, que concorda amb el paisatge, tota plena de velles recordances evocadores d'èpoques de puixança i de grandesa. Voltats d'arbres seculars, assaltats poc a poc per l'ufana de les eures, les enredaderes y fullatges que vénen a embolcallar providencialment amb un tou de verdor i de perfums selvatanes les runes venerables, aquests vells monuments són les pàgines del llibre de la història de la nostra pàtria, que parlen a l'esperit amb veus prou fortes per a fer-se sentir a través de les centúries, barrejant el so religiós de les campanes amb el formidable cant de les gestes heroiques.

QUATRE ANYS CONSECUTIUS, CATALUNYA TRIONFA A Bs. As.

NO podem amagar la nostra joia en assabentar el gran triomf que per la nostra collectivitat i per Catalunya tota representa, el fet insòlit i primer tal volta en la nostra

L'escriptor Fuentès

Aspecte del port de Buenos Aires en dia de boira. Oli de Lluís Macaya

Francesc Ramoneda (autoretrat)

passat en Puig i enguany Ayllón, s'han cuidat d'obrir el camí triomfal de les nostres arts.

Catalunya planter d'artistes, una vegada més ha triomfat plenament, triomf colpidor amb la forma assolida seguidament.

Escrivim aquestes paraules, plens d'emoció, emoció que ens amara d'un esperit patriòtic pregon. L'orgull de la catalanitat i la força de la selecció, sentim que cada dia perfuma més el nostre patriotisme.

Estudi de nuesa

"Serenitat", paisatge del Tandil

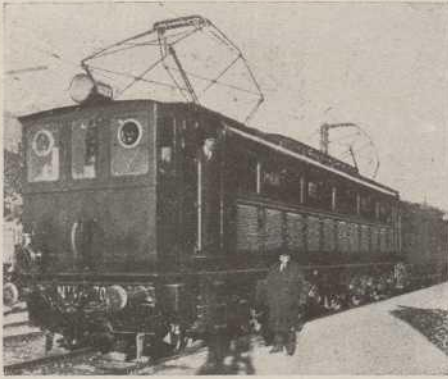
llarga i triomfal història artística: Per quarta volta consecutiva un català guanya el primer premi d'extrangers en el Saló anyal de la Capital Argentina.

Aquest triomf és més meritos encara, per tractar-se de Buenos Aires, la més important capital de Sud Amèrica i per tant, punt de concentració d'artistes d'arreu del món. Pintors de totes les encontrades, artistes eminents amb llars anys de consagració de tots els països, s'han afanyat any per any a conquerir aquest honorós i ben remunerat premi, i primer Macaya l'any 1926, després Ramoneda l'any 1927, l'any

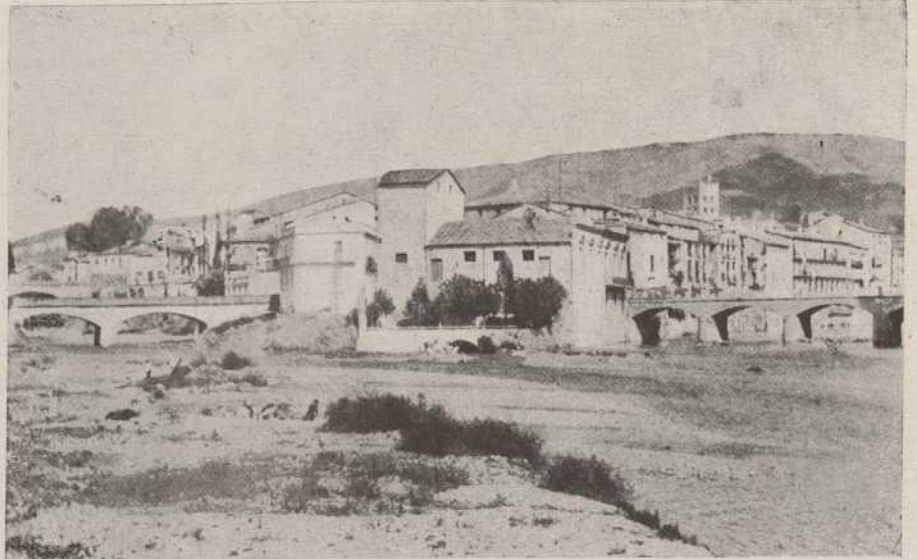
Vicens Puig

F. Pascual-Ayllón

Màquina elèctrica de 2.500 H.P.

L'aiguabarreig dels rius Ter i Freser a la sortida de Ripoll

Detall de la via prop de Montagut

Pista de Font Canaleta, prop de La Molina

EL FERROCARRIL

LA secció catalana del Ferrocarril Transpirenenc, construïda i explotada fins ara per l'Estat, és d'amplària normal espanyola i té una llargària de 50 quilòmetres 601 metres.

La primera secció de Ripoll a Ribes de Freser es va inaugurar el dia 8 d'agost de 1919 i l'explotació total de tot el trajecte fins a Puigcerdà es va inaugurar el 3 d'octubre de l'any 1921, amb tracció provisional a vapor.

Les estacions internacionals seran Puigcerdà i La Tour de Carol. De més a més, en aquesta darrera estació enllaça per mitjà d'un ramal el ferrocarril elèctric de Bourg-Madame a Villefranche a Perpinyà.

La secció francesa del Transpirenenc de Puigcerdà a Ax-les-Thermes té una llargària de 41 quilòmetres.

Tant la secció espanyola com la francesa està electricificada i acabada la construcció de les estacions, llevat de la de Puigcerdà que s'està acabant, on hi haurà mols, edificis, cotxeres i la magnífica estació amb tots els elements moderns. L'ex-

tensió de vies a Puigcerdà serà d'uns 28 quilòmetres.

La nostra secció té 42 foradades (túnel), onze ponts, 51 pontets i reguerots, sis passos superiors i sis inferiors, un pas subterrani i setanta murs de sosteniment i contenció. Les obres més importants que té són la foradada de Tosses (3.830 metres de llarg) i la foradada verniforme, coneguda ja entre els viatgers amb el nom d'El Caragol.

Es el ferrocarril més interessant de Catalunya per als excursionistes i turistes, tant per la bellesa del seu curs, com per ésser una base per a efectuar esplèndides excursions.

Aquest ferrocarril té el seu origen a Ripoll, a 680 metres d'altura (quilòmetre 106 de la línia de Barcelona a Sant Joan de les Abadesses). L'esmentada vila és situada en la confluència del riu Freser amb el Ter.

Quilòmetre 1. — Prop de l'estació provisional del Transpirenenc.

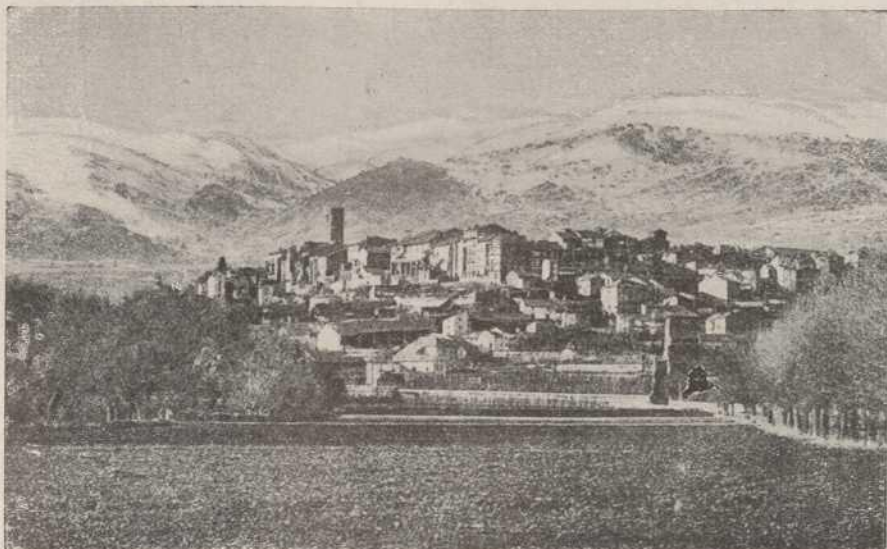
En eixir el tren de Ripoll, travessa el riu Ter per un pont de tres ulls metàl·lics

Bella vista panoràmica de Ribes, enclotada a la vall del Freser

L'esplèndid xalet de "La Molina"

Impressionant aspecte de Puigcerdà voltat de cims coronats de neu

TRANSPIRINENC

i el Fresser per un altre pont de dos ulls, entrant als pocs metres a la primera foradada nomenada **El Calvari**, de 242 metres. Segueix el costat dret del Fresser, vorejant la muntanya del Catllar que domina Ripoll. Traspassa el riu **Mardàs**, d'àmplia capa d'arena i d'eseàs corrent d'aigua. El pont sobre aquest riu té dues arcades de deu metres de llarg.

Es, tanmateix, un dels més bonics aspectes el de la Vall de **Mardàs** i de les aspres muntanyes del **Montgrony**.

Quilòmetre 4. **Campdevànot**. — 734 metres d'altura a la part dreta del ferrocarril. Té el servei diari d'autòmibus de Ripoll a La Pobla de Lillet, a Castellar de N'Huch i a la serra de Sant Aimant.

El Transpirenenc segueix el costat dret del Fresser, notables obres de fàbrica en uns desmonts i terraplens, creuant el lloc agrest que es diu del **Mal Pas**.

Quilòmetre 7. — Apartador d'**Illa** (767 metres d'altura). — Ve l'estret de les Coves. Un magnífic panorama. Riu, ferrocarril i carretera es discuteixen l'entrada a les goles d'accés a la vall de Ribes. El tren, a gran alçària sobre el riu

i la carretera, passa per sobre de l'antiga casa de banys.

Ribes.

Quilòmetre 11. — Baixador dels **Banys de Ribes**. (47 metres d'altura). — Segueix el ferrocarril per un pont de dues arcades de 13 metres de llum sobre el Fresser. Bonics panorames sobre el gran salt d'aigua i pintoresca vall. A la dreta s'obre la vall **Burguera** i més enllà s'apropa el massís del **Taga**.

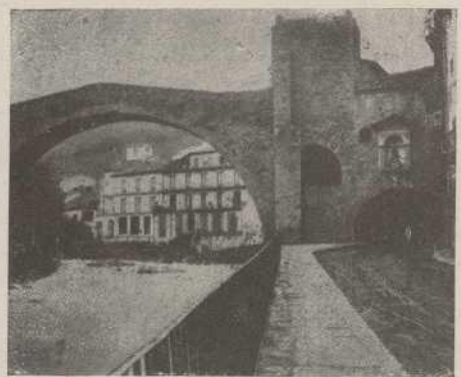
Pas sobre la carretera per un embigat de ferro. El travessen seguidament tres foradades: la número 5, de 78 metres, número 6 de 224 metres i el número 7 de 125. Es magnífic l'efecte que ofereix la pintoresca vall entre l'entrar i sortir de les foradades. Viaducte de tres arcs, de 10 metres de llum sobre el torrent d'**Angelats**, que baixa des del cim de **Campelles**.

Al quilòmetre 13 hi ha l'estació de **Ribes de Fresser** (905 metres d'altura), la qual és una de les de més tràfic de la línia i més concorregudes pels turistes. És el centre d'excursions al Santuari de **Núria**.

(Segueix a la pàg. 30)

La sub-central elèctrica de Ripoll

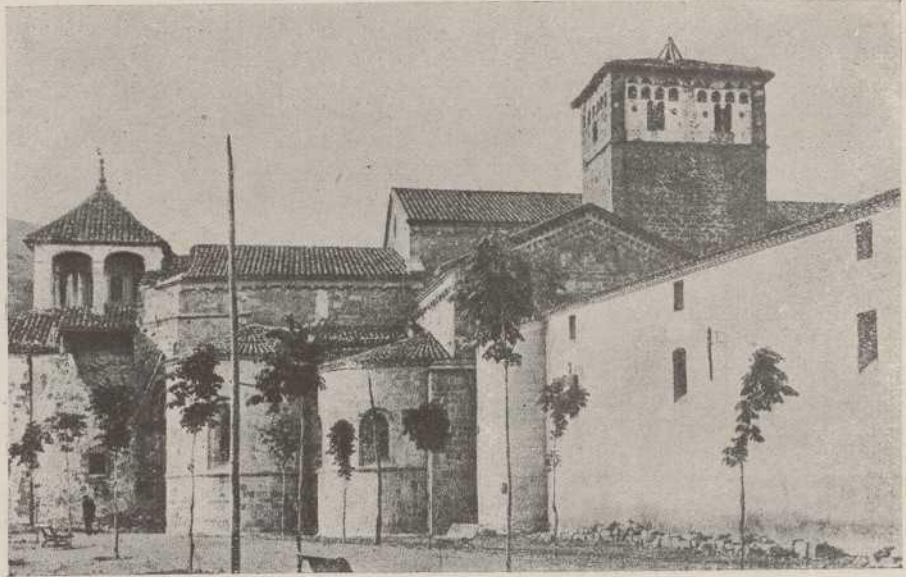
L'entrevit pont romànic de Camprodon

El santuari de Núria, perdut entre les neus

El xalet d'Ull de Ter en ple Pirencu

Vista del monestir de Sant Joan de les Abadesses, bastit al segle XII

PARLA L'ARQUITECTE LE CORBUSIER

M. Le Corbusier, el jove arquitecte francès, és a Buenos Aires. La primavera de l'any darrer va ésser a Barcelona a donar dues conferències. Això ens feu sentir frisança de veure'l per tal d'escatir les impressions que la capital de Catalunya havia produït a una personalitat tan moderna i original en l'art de la construcció.

Le Corbusier ens rep a la seva cambra de l'Hotel Majestic amb una confiança i senzillesa impressionants. El "pijama" és la seva única indumentària. Apareix alt, prim, els seus cabells rossos pentinats enrera, els seus ulls blaus engrandits a través de les grosses ulleres. Per l'obertura de la pitrera es mostra el seu tors vermell, com escaldat del sol, fi i àgil per la lluita esportiva. Tota la seva persona palesa un apassionat de l'esport, però de l'esport combat, de l'esport de palestra. Parla un francès dur, sonor, de les terres nòrdiques, que us corrobora l'efecte d'ésser davant un saxó-francès. En la seva complexa personalitat — Le Corbusier artista, Le Corbusier tècnic, Le Corbusier pensador — no hi manca mai el Le Corbusier polemicista. Alterna constantment la tasca de constructor amb la polèmica. Els seus llibres, els seus articles, les seves conferències apassionen els cènacles intel·lectuals de tot el món. Ell és prou fort per a resistir tota mena de crítiques. Un dia **L'Intransigent** de París va dir que "el trio que fa moure més la joventut és Josefina Baker, Charlot i Le Corbusier".

Les seves primeres paraules un cop assabentat del nostre desig, foren de lamentació d'haver estat solament dos dies a Barcelona, els justos per a enllestir les seves conferències, ço que li permeté només una impressió molt ràpida de la ciutat. Molt ràpida, però no fugissera sinó pregona.

—El més inoblidable — digné — és la gentilosa cordial d'uns amics catalans que van acompanyar-me a la visita gairebé cinematèica de la ciutat i dels seus encontorns. Tot el que pugui dir-ne és poc... De primer antuvi em va ullprendre la situació excepcional de Barcelona: és magnífica, única. Els seus **environs** són també molt bonics. Recordo que un dia vam dinar a Pedralbes, a la **Font del Lleó**; la vista de la ciutat des d'allà dalt és meravellosa. Després vam arribar-nos al Monestir de Pedralbes. Quina simplicitat més moderna! Aquella austeritat de motlures és impressionant. Allò és del més bo que he vist a la vostra terra. Vaig tenir una veritable sorpresa amb el vostre gòtic... Al vespre vam sopar a **Miramar**. Quin

encís el de la ciutat i el port, il·luminats de nit, contemplats des de Montjuïc!

—Visitàreu alguna església?

—Sí. Hi ha alguns convents i esglésies superbs. La de Santa Maria del Mar presenta un dels interiors de temple més formosos que he vist. El criteri de mostrar interiorment el major espai possible és un gran encert.

—I la Catedral?

—L'arquitecte que va projectar-la tenia el sentit de la ponderació de volums molt afinat. El gòtic català va conquerir-me del tot, i m'atreveixo a dir que el prefereixo al nostre. Barcelona vella té indrets admirables. Aquell recó de la Plaça del

Rei serva un regust florentí que el fa encisador.

—Us van fixar en les construccions de l'Eixampla, de la ciutat nova?

—L'Eixampla de Barcelona, com a urbanisme, és interessant i dona una gran sensació de grandiositat i de comoditat. Com a edificació, mostra una febra de varietat i de *dernier cri* que mareja una mica. Es una barreja massa avalotadora d'estils i modes per a poder contemplar-la amb serenitat. Palesa en conjunt una lamentable desorientació. Massa sovint haveu copiat l'ornament tradicional, sense copsar, però, el sentit racial del vostre passat.

—Us van mostrar alguna obra de Gaudí?

—Al Passeig de Gràcia vaig veure'n una, la casa d'En Milà i Camps, que té grandiositat ponderada. És interessant de trobar *chez Gaudí* la mateixa solució de là

biga treballant en sistema de bàscula que jo practico en les construccions de ciment armat. En un carrer fet de cases com aquella no podríem dormir.

—Què pensen del temple de la Sagrada Família?

—Cal descobrir-se davant d'aquella meravella constructiva! És de dordre, però, que el sentit decoratiu ofegui el raonament matemàtic. Hi ha un contrasentit estrany en l'obra d'aquest geni. Potser influència de l'època? Devia ésser formidable la personalitat de Gaudí. La seva personalitat és genial. Ara, la seva obra, hom no sap si és la d'un geni o la d'un boig. Recordo que, deu fer una quinzena d'anys, a París vam sentir un gran entusiasme en descobrir aquella arquitectura.

—Què us va interessar dels voltants de la ciutat?

—Tot el que vaig veure. Vam fer una excursió a Sitges. Els porxos de les vostres masies són encantadors. Emperò, moltes de les *torres* construïdes modernament palesen els mateixos defectes de l'Eixampla de la capital. N'hi ha d'altres, en canvi, de bellíssimes. No coneix cap ciutat que iguali la vostra en la formosor dels jardins particulars. El vostre paisatge fa bo de contemplar; el trobo més fort que el d'Itàlia.

—Una última impressió encara sobre els arquitectes catalans d'avui dia?

—El vostre país cree que és molt apropiat per a germinar-hi la nova modalitat de l'arquitectura viva.

L'arquitectura que preconitzo és essencialment llatina, perquè és relació matemàtica i té claretat de concepció. Comprenen per què la cree adequada en la vostra terra on hi ha una mica de solucions estructurals i ben raonades?

Conec dos arquitectes molt ben orientats: En Torres i En Sert. Aquest darrer, jo venísim, ha treballat a París al meu costat; per ell sé moltes coses de Catalunya. Fa poc temps ha estat consagrat en una exposició dels seus projectes, que és la nota més forta i més eloqüent que s'hagi presentat a París, aquests últims anys, en l'art de la construcció. Catalunya compta, doncs, en totes les arts, una joventut que avança i que treballa sens treva, i que és penyora de la grandesa actual i futura de la vostra terra.

...Paraules dites amb un to ple de simpatia i d'afecte, van cloure bellament la conversa que M. Le Corbusier va dedicar a la nostra Revista, i que ha fet el gran arquitecte creditor del pregon regraciament que li endregem des d'aquestes pàgines.

Ramon Escarrà

Avant-projectes de distribució d'edificis i de l'avinguda Central, deguts a l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch

ELS INICIS DE L'EXPOSICIÓ

EN el número 17 de CATALONIA, dedicat especialment a l'Exposició Internacional de Barcelona, vam parlar amb certa extensió dels iniciadors d'aquest certamen, quan se'n deia "Exposició Internacional d'Indústries Elèctriques", a l'efecte d'atribuir la glòria que els correspon, davant l'èxit assolit, a aquells que no solament van tenir la idea de l'Exposició i del seu insuperable emplaçament sinó que van començar i portar a una gran

avançada els treballs preliminars i algunes de les obres definitives de l'immens espectacle. Lloavem llavors, sobretot, a Joan Pich i Pon i a Francesc Cambó, els veritaders "pares" de l'Exposició, i també a Josep Puig i Cadafalch, al difunt Marquès de Comillas, Claudi López Bru, i a la munió de catalans que col·laboraren amb ells. Les fotografies que presentem en aquesta plana, són prou eloqüents per a palesar tot el que es deu a aquells homes.

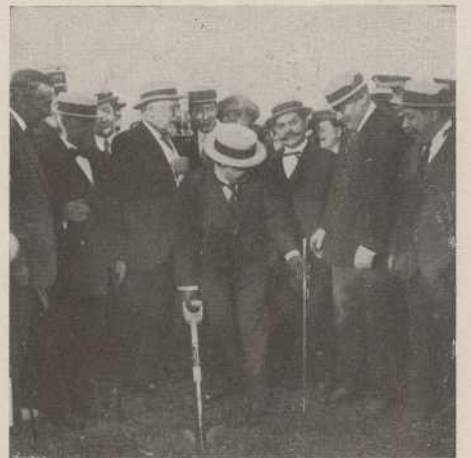
nya, les construccions i instal·lacions més preuades foren degudes gairebé totalment a l'esforç cultural, a la perseverància i visió enlairada dels homes que dirigien les corporacions populars de Catalunya i que, a l'hora dels aplaudiments, han estat bandejats de tota actuació com si res tinguessin a veure amb l'Exposició que va ésser el fruit del seu amor i de la seva intel·ligència.

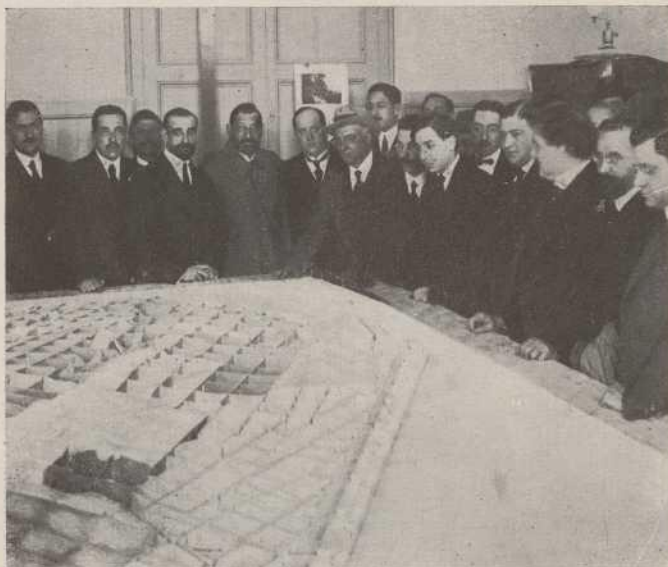
Les autoritats posant la primera pedra

Però més, potser, que les obres i construccions que són a la vista de tothom, assoliren màxima importància els treballs realitzats per les oficines especialitzades de l'Ajuntament i de la Mancomunitat de Catalunya. Les admirables col·leccions artístiques reunides al Palau Nacional, que meravellen a tots els visitants, ha estat possible reunir-les i classificar-les mercès a l'inventari detalladíssim de les obres d'art escampades arreu de la Península, que va fer, a força d'anys i d'investigacions, el personal de la Secció d'Arqueologia de la Mancomunitat. L'arxiu és l'obra més admirable i científica de tot el que hi ha exposat a Barcelona. Fill d'aquest mateix arxiu gràfic ha estat el "Poble Espanyol", considerada la nota més original i vistosa de l'Exposició.

De manera que, pel que toca a Espa-

En Pich i Pon inaugurant les obres

Cambó, Pich i altres prohoms davant la primitiva maqueta

Multitud que concorregué, el 18 de juliol de 1915, a l'obertura dels passeigs

QUATRE ARTISTES LIRICS QUE HONOREN CATALUNYA ARREU

LA Renaixença de Catalunya, que ha estat tan fecunda en totes les activitats espirituals, ha excel·lit, potser més que en cap altra, en l'art de la Música, com veient a desmentir la remarca d'individualista que s'assenyala generalment al poble català. La Música, l'art universal per autnomàsia, és la que ha assolit a la nostra terra un dels expandiments més envejables, fins al punt de col·locar-la — a proporeció de la reduïda extensió i població de Catalunya — en el primer lloc entre tots els països que conreen intensament l'art dels sons.

Un altre dia parïarem de l'enorme ufanà — ja tradicional — de la música col·lectiva a casa nostra, i assenyalarèiem el nombre immens del orfeons, dels chors, de les orquestres grans i petites, de les cobles de sardanes, etc. Avui indicarem només el tresor valuósíssim que posseeix Catalunya quant als artistes que individualment, interpretant diferents instruments o gèneres

musicals, s'han fet un nom gloriós arreu. És un dels orgulls més legítims de Catalunya poder dir que, avui dia, quatre de les figures més grans del món, en el camp de la interpretació musical d'enlairada volada, pertanyen a la nostra terra, i això no com a casos isolats, sinó com a capítols d'un estol verament abundós i eficient de conreadors de la Música. Aquells quatre artistes catalans, considerats els primers en el ram respectivament, són: Maria Barrientos, cantatriu; Pau Casals, violoncellista; Joan Manén, violinista, y Miquel Llobet, guitarrista.

Maria Barrientos, nascuda a Barcelona el mes de març de 1884, va debutar en el teatre Líric de dita ciutat l'any 1899. Tant com en el gènere de l'òpera italiana lleugera ha esmerçat el seu art en els *lieder* clàssics on ha assolit èxits molt xardorosos.

Pau Casals, nascut al Vendrell l'any 1878, no sols és el violoncellista formidable i única que tot el món reconeix sinó un dels més grans directors d'orquestra que avui existeixen. L'«Orquestra Pau Casals» fou fundada per ell l'any 1920 i en el poc temps que compta ha assolit mereçuda brama dintre i fora de la nostra terra.

Joan Manén, que nasqué a Barcelona el 14 de març de 1883, a més a més d'ésser l'eximí violinista aplaudit arreu, és un dels compositors més fermes de la nostra terra i les seves obres són més preuades a l'estranger que a casa nostra. La formosa simfonia «Nova Catalònia», és, però, una de les contribucions més aciençades i inspirades a l'enaltiment del nostre folklore musical i una de les produccions de més empenya que s'hagin produït a Catalunya.

Miquel Llobet, nascut també a Barcelona, l'any 1878 ha estat continuador de l'escola guitarrística catalana, que va iniciar gloriosament Sors, i que, il·luy de tota flamenqueria plebea, ha assolit una tradició de pregona musicalitat. Però Llobet no és solament un genial intèrpret sinó un compositor meravellós, l'art del qual mitjançant les seves transcripcions per a dues guitarres, ha obert nous horitzons a la música guitarrística.

LA MUSICA A L'EXPOSICIO DE BARCELONA

L'art líric ha estat dignament representada a l'Exposició de Barcelona, cosa que era de preveure tractant-se d'una ciutat que té anomenada arreu per la importància i popularitat que li revesteixen les audicions musicals. No sols dins el recinte de l'Exposició sinó en els altres estatges de la ciutat dedicats especialment al conreen de la música (el Liceu i el Palau de la Música Catalana) s'han desplegat programes d'audicions verament interessants i a càrrec d'intèrprets de renom universal.

Palau Nacional. — En aquesta sala va inaugurar-se un orgue monumental, construït per la casa E. F. Walker y Cia., de

Ludwigsburg (Alemanya). Amb aquest motiu va donar unes magnífiques audicions d'orgue el famós concertista professor Alfred Sittard, organista de Sant Miquel, a Hamburg.

Una de les revelacions més interessants fou l'actuació de l'*Orfeón Pamplonés*, sota la direcció del mestre Mujica.

Entre els conjunts musicals estrangers, van destacar-se la Banda de la Guardia Republicana, de París, dirigida per M. Pierre Dupont; l'Orquesta dels Concerts Lamoureux, de París, dirigida per M. Albert Wolff; la Banda de la Reial Marina Italiana, i l'Harmonie des Etablissements Reunis, de Vienne (França), sota la direcció de M. Gaston Billet.

Palau de Projeccions. — En la sala d'aquest edifici va donar un concert extraordinari l'Orfeó Català, sota la batuta del mestre Lluís Millet. També hi va donar algunes audicions la Orquesta Sinfónica, de Madrid, amb el mestre Arbós al cap. La nota de més novetat artística l'oferiren els Ballets russos de Theodor Wlassilieff, que van executar una llarga tanda d'obres sota la direcció orquestral de Wladimir Nelidoff.

Part de les muralles i el pont sobre el Segre

Bell conjunt que ofereix l'antiga ciutat vista des del riu

ES corprenedora la volada ufanosa que d'uns quinze anys ençà han pres les flairoses comarques lleiditanes, aquelles catalaníssimes terres que descansen damunt la molsa de les serralades pirinèiques i que els rius que nodrits amorosament per les geleres perpètues reguen amb abundor les llurs hortes fecundes; aquelles comarques plenes de llors de conquesta i que abraçaren germanívolment Catalunya i Aragó en temps dels Comtes; aquelles carenes tupides d'oliveres argentades i cascates remorentes.

Certament Lleida n'es mereixedora, ella davallà amb la mort de les nostres llibertats i ella amb el nostre ressorgir nacional també ha brotat a la plenitud futura. La Mancomunitat ho compregué així i a ella sens dupte es deu la iniciada prosperitat.

Es per això que volem ocupar-nos, encara que superficialment, d'aquesta vetusta ciutat de Balaguer, que com presidint totes les regions lleiditanes, degut al seu ensiguenyament, veu passar inexpugnable les centúries eternament adorada pel riu Segre que besa els seus peus.

Balaguer la ciutat dels comtes urgellèsos, ciutat de grandesa pretèrita, conserva encara quisap-los monuments que testimonien la seva importància històrica.

Dissortadament les sis portes que s'obrien en els murs que circumdaven la ciu-

El Sant Crist de Balaguer tan venerat per la poesia catalana

guer y en la part alta d'un turó que domina magestuosament la ciutat i el pla d'Urgell, el santuari del Sant Crist: aquesta prodigiosa imatge que és venerada des de el segle XIV, té ressò quasi universal i els pelegrinatges hi son frequentíssims.

El gran Verdaguer digué en cantar l'imatge:

A vostres plantes s'uneixen
Catalunya i Aragó
com dos arbres que floreixen
a la mateixa saó.

El pont sobre el riu Segre que data del segle XII, és certament d'una silueta elegantíssima i model quasi únic d'atreuiment.

Res no queda ja del riquíssim palau dels comtes, en altres temps amb marbres, jaspis i porfirs de gran valor, llurs finestral després del setge anaren a enriquir els tresors de Poblet.

La història de Balaguer, registra quisap-les esglésies i fundacions monàstiques, entre altres el bellíssim convent de Sant Domènec.

La ciutat Lleiditana ha estat també bressol de fills il·lustres, entre els quals figura el Rei Pere III el Ceremoniós.

Poca cosa queda a Balaguer, en relació a l'importància pretèrita, però es ben bé prou per apreciar fins a quin punt destaca en l'Edat Mitjana amb relleu ben propi.

LA VELLA CIUTAT DE BALAGUER

per PAU DE FOIX

Església i santuari del Sant Crist

tat, foren enderrocades. Ço fou durant el setge de 1413, enrunant a l'ensem la residència senyorial i sumptuosa dels comtes d'Urgell.

Balaguer, però, segueix amb el vell ropatge, les amples porxadades, l'espaiosa plaça, les cisellades creus de terme, les restes de les desfetes fortificacions, les cases pairals, els temples, tot en una paraula, ens parla d'èpoques passades i perdudes institucions.

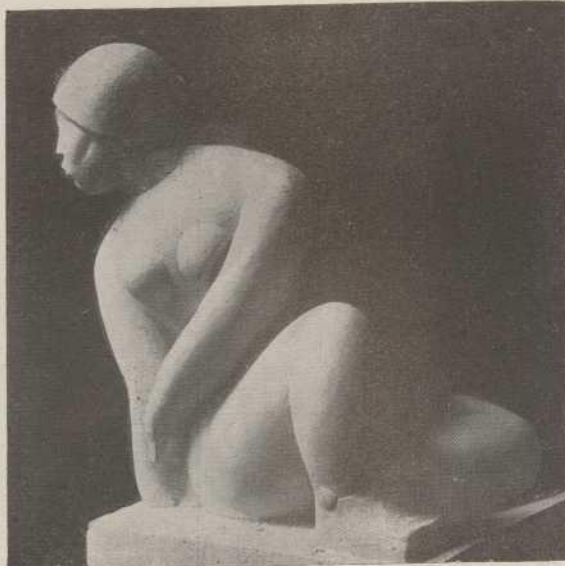
Corona triomfalment la ciutat de Bala-

La plaça major, tan plena de tipisme

L'escultor J. Planas Cases

"La dona que mira"

El cap d'En Josep Moragues

EL "SALO" NACIONAL DE BUENOS AIRES D'ENGUANY

En la sala principal on hi ha tots els quadros que han merescut recompensa, i en preocupar-nos per el premi d'estrangers en pintura, tenim la gran complaença de veure el nom d'un català, el pintor Pasqual Aillon.

Aillon es ja prou conegut com a pintor paisatgista (un dels pocs precursors del paisatge a l'Argentina) i com a músic del qual tots sabem la vàlua.

Enguany s'ha presentat amb tres paisatges del Tandil, els quals estan col·locats en forma d'escala; verament, Aillon en el transcurs d'aquest any ha fet un gran progrés; els seus paisatges han pres una força d'intensitat que no tenien els passats; a no dubtar-ho, les corrents modernes, tan intenses a Europa i que avui comencen a influenciar Buenos Aires, l'han induït a aquest canvi tan encertat en millorament del seu art. Tenim grans esperances en el temperament d'Aillon, i encara que la seva escola sigui formada ací l'Argentina, els seus paisatges ens recorden als nostres joves de Catalunya i amb la mateixa vigoria són pintats.

En altra sala hi ha un retrat de dameta d'En Ramoneda. A Ramoneda també se l'hi nota una reacció a la seva pintura, sobre tot en el retrat, i no tan accentuada en la tela "Un carrer de Buenos Aires". Condió bona que es llueca en les teles del nostre compatriota, es d'ésser un estudiós incansable, aconseguint cada dia coses noves i més interessants.

Al centre de la sala d'escultures, hi ha un bust del cardenal Benlloch, obra d'en Soler, l'escultor del Banc Francès, Cine París, Cristalleries Rigolleau, etc.

L'obra que presenta Soler, per nosaltres ja coneguda, és una franca representació del seu temperament. L'esmentat bust, executat amb la major espontaneïtat, és d'una

"Paquita", oli de F. Ramoneda

semblança emotiva que sols en veure'l de cua d'ull, hom endivina el personatge.

En la secció grabats, hi ha un gran treball al "linòleum" del jove Audivert, obra que dintre de la seva original tendència, és ben representativa.

POMPEU AUDIVERT

Grabador al boix i al "linòleum"

El grabat al boix, tècnica de les més delicades i de interessants resultats, fou la primitiva manera que es troba a mitjans del segle XVI per poder expressar directament els sentiments artístics dels homes i a l'ensems ésser reproduïts en quantitat d'exemplars tenint cadascun d'ells la mateixa emoció que guarda l'original.

Des de la nexença del grabat fins a la nostra època ha tingut lloc una gran evolució.

Els grabadors moderns precursors de l'antiga tècnica, han buscat donar expressió al grabat, tota vegada que avui ja no té la missió que tenia al segle passat i ha esdevingut un dels mitjans per l'expressió de l'art.

(Segueix a la pàg. 25)

Pompeu Audivert

Visió de Ciutat

Orist del "Via Crucis"

LES ENTITATS CATALANES DE SUDAMERICA

CENTRE CATALÀ DE BUENOS AIRES

Maria Lluïsa Anido

LES FESTES DE LA MERCÈ

Amb gran brillantor s'han desenvolupat a la nostra entitat les festes commemoratives de la Verge de la Mercè, patrona de Barcelona, que anunciàvem en el número darrer de CATALONIA.

Aquestes van inaugurar-se la vetlla del dissabte, dia 21 de setembre, amb un *gran ball d'envelat*. Per tal que l'evocació dels esbarjos de la nostra terra fos ben escaient, hom havia convertit el saló-teatre del CENTRE en un autèntic *envelat*, en un d'aquells típics envelats de Catalunya que es basteixen amb motiu de les festes majors, tan a ciutat com als pobles, mateix a la costa que a muntanya, i que van fer la celebritat d'alguns adornistes de la brama d'Emili Vilanova, Vinyals, germans Escaler, etc. L'envelat del CENTRE CATALÀ, ornat amb simplicitat i bon gust, va acreditar una vegada més la mà del maquinista de la Casa, senyor Josep Vall, expertíssima en matèria d'adornaments i escenografia.

La part musical de la festa fou també d'acord amb la seva presentació, puix l'orquestra va executar ballables a l'estil dels que era costum tocar en els envelats de Catalunya a les darreries del segle passat i començament de l'actual, el que vol dir que abundaven els *valsos*, *zotis*, *americanes*, *masurques*, *polques*, *llancers* i demés peces d'aquell antic repertori. Abans de començar el ball, l'orquestra va sortir al carrer Chacabuco i davant la CASA DELS CATALANS va executar la tradicional serenata dedicada a les autoritats del CENTRE, número imprescindible a les festes majors de les nostres

viles. No va mancar-hi en el ball la subasta de la *toia* — que va guanyar-la el senyor Francesc Colomer i en va fer ofrena a la seva distingida esposa — l'*americana del solters*, la *de rams*, la *de casats*, etc., de manera que la festa resultà molt agradosa i plena de recordances per a aquells que a la seva primera joventut n'havien gaudit de semblants a la nostra terra.

Tot contrastant amb aquella, les festes donades la tarda del diumenge, dia 2, i la nit del dimarts 24, Diada de la Mercè, van assolir un caràcter ben modern, puix l'orquestra típica i jazz-band "The Joyful" va fer sentir els *tangos*, *ximmis*, *zarlestons* i *fox trots* més populars avui dia.

Tots els balls del CENTRE es van veure concorregudíssims.

Les festes van tenir un acabament dels més brillants amb la funció del dissabte, dia 28, al vespre, a càrrec del quadre escènic del CENTRE. Es va representar per tercera vegada a la nostra entitat la coneguda obra lírica en tres actes, lletra de Lluís Capdevila i Víctor Mora, música del mestre R. Martínez Valls, "Cançó d'amor i de guerra". L'interès de la interpretació era augmentat per la col·laboració de l'anomenat tener senyor Antoni Biarnés i de la distingida soprano senyoreta Roseta Moreno. L'èxit fou xardorós, tan pel conjunt com per a cadascun dels intèrprets individualment, els quals es van fer creditors dels aplaudiments que no va escatimar la concurrència. Els papers cabdals de l'obra van ésser encarnats magníficament per la senyoreta Moreno, la senyora Pilar Santolària i els senyors Biarnés, Silvestre, Cunillè, Carulla, Fàbregas, Huguet i Grajales, i van completar amb encert el quadre les senyorettes Massana, Sabi, Lozano, Silvestre, Espinach, Bonet, Huguet, Llorens i Vilafranca, i els senyors Garreta, Alonso, Cases, Planas, Mulet i Borràs. Els cors es comportaren correctament, essent formats pels alumnes de l'Escola de Música del CENTRE. L'orquestra, constituïda per elements de primer ordre de la "Asociación del Profesorado Orquestal", va interpretar amb gran brillantor la partitura, la qual fou concertada i dirigida pel mestre Pere Bosch de fàiso que va guanyar-se caloroses ovacions i moltes felicitacions.

La direcció escènica, encarregada al senyor Silvestre, va assolir el degut relleu i va palesar molta cura, i la presentació escènica — de tanta importància en aquesta obra — va lograr superbs efectes mercès a la mestria del maquinista del CENTRE, senyor Vall.

Des de tres dies abans de la funció ja restaven llogats tots els seients del teatre per a assistir a l'espectacle. Les festes commemoratives de la Mercè han obtingut, doncs, enguany, un succés inesborrable,

Miquel Llobet

pel que es mereixen la més cordial enhorabona tots els que hi van col·laborar i particularment els senyors Gregori J. Silvestre i Eugeni Campllonch, de la Comissió Organitzadora de les festes.

CONCERT DE GUITARRA PER MIQUEL LLOBET I MARIA LLUISA ANIDO

Davant un públic nombrosíssim, que omplenava el saló-teatre del CENTRE, va realitzar-se, la vetlla del dimecres, 16 d'octubre, l'anunciat concert de guitarra a càrrec de l'insigne mestre català Miquel Llobet i de la seva deixeble predilecta — avui concertista eminent — senyoreta Maria Lluïsa Anido.

El programa executat, molt interessant, va resultar gratíssim a l'auditori, que va palesar als intèrprets la seva aprovació entusiàstica.

Les obres de Sors, Mozart, R. Villar, Granados, Ponce i M. de Falla, que Llobet va tocar sol, mateix que les seves superbes transcripcions de tres melodies populars catalanes—"El mestre", "El testament d'Amèlia" i "La filla del marxant" — i les seves "Variacions sobre la jota", van valer a mestre Llobet, com a intèrpret i com a compositor, les ovacions més caloroses.

L'última part del programa era formada d'un conjunt de transcripcions per a dues guitarres, realitzades pel mateix Llobet, que tan merecudada brama li han donat com a músic d'empenta. Allí fou on el duo Llobet-Maria Lluïsa Anido va esmerçar el gran tresor de la seva ciència guitarrística i de la seva fonda expressió lírica, ço que va

desfermar les demostracions del més intens entusiasme del públic, sobretot després de la pàgina genial "Evocació", d'Albèniz, i de la formosa "Danza ritual del foc", de "El amor brujo", de Falla.

La senyoreta Anido fou festejada per la Comissió Directiva del CENTRE amb una artística *corbeille* de flors.

La vetllada esdevingué una reunió del més per art musical i un nou èxit de la campanya cultural que realitza el CENTRE CATALÀ.

LA PEL·LÍCULA DELS CATALANS DE L'ARGENTINA

La tarde del 20 d'octubre es va organitzar una sessió de cinema per tal de fer conèixer als socis del CENTRE la pel·lícula editada per la casa Valle-Film, sota el patrocini de la nostra entitat, en la que es reproduïen molts aspectes de la vida social del CENTRE, de la collectivitat catalana a l'Argentina i de les activitats industrials d'algunes signatures catalanes establertes en aquesta República.

La pel·lícula és destinada a ésser exhibida a l'Exposició de Barcelona, i donarà una bella i important visió de conjunt de la colònia catalana a l'Argentina. La seva filmació, sota la direcció del nostre company senyor R. Girona Ribera, ha estat feta d'una manera molt acurada i tècnicament perfecta. Fa desfilar successivament la formosa i típica façana de LA CASA DELS CATALANS, les principals dependències del seu

interior, les diferents seccions de la seva activitat social i de les institucions per ella patrocinades, com la Biblioteca, l'Escola de Música, el Quadre Escènic, el Trio Català, l'Esbart Dargaire, l'Hora Catalana, la revista CATALONIA, el Foment de la Sardana, etc., algunes festes del CENTRE CATALÀ, com funcions teatrals, aplecs, audicions sardanístiques, i reproduccions de fàbriques, establiments, finques, terrerys on es desplega el treball d'importantes cases industrials catalanes, amb diversos aspectes i detalls de les seves manufactures. Entre altres, van projectar-se les activitats i edificis de Fontana Ltda., Masllorens Germans, Recasens, Confiteries Oms, etc.

La concurrència, que omplena de gom a gom la sala del CENTRE, va aplaudir sorollosament a molts moments de la projecció de la cinta i sobretot en terminar aquesta, ço que demostra que va plaure de debò. Mereixen ésser felicitats efusivament per l'èxit els directores i operadors de la casa Valle-Film i el senyor R. Girona Ribera.

NOTES

Per tal d'aconseguir la major eficàcia cultural i artística de la tasca benemèrita que realitza el Quadre Escènic, ha estat nomenat assessor literari del mateix, el nostre bon amic i col·laborador senyor Teodor Banús, membre de la Comissió Directiva del CENTRE.

—El vinent dia de Tots Sants, 1er. de novembre, a la tarda, actuarà en el nostre

teatre la companyia infantil argentina que dirigeix l'eximia actriu senyora Angelina Pagano. Els petits admirables artistes representaran la popularíssima rondalla "El gato con botas".

—El 1er. de novembre vinent quedarà establerta en el saló blanc de la nostra entitat una vitrina destinada a l'exposició i venda permanent de llibres catalans. Socis i no socis del CENTRE podran examinar i adquirir tots els llibres cabdals de la producció literària, científica i artística en llengua catalana, avui tan esplèndida i abundosa.

—Quan la seva edat i la seva fortitudo feien esperar que viuria encara un bon nombre d'anys, ha mort sobtadament a Buenos Aires el nostre antic i benvolgut consoci senyor Antoni Vall (a. C. s.). L'acte del seu enterrament, realitzat el 22 d'aquest mes, va palesar amb eloqüència els afectes i simpaties que voltaven el nostre compatriota. Rebi la seva distingida família, i particularment el senyor Josep Vall, estimat capatàs del CENTRE, l'expressió del nostre condol.

—A les Serres de Còrdova (Argentina) ha traspassat després de greu i llarga malaltia el nostre jove consoci senyor Rafael M. Cardona (a. C. s.). Desde fa alguns mesos residia a aquella contrada en cerca d'un millorament de la seva salut, que per dissort no ha esdevingut. Rebi la seva desconsolada família l'exteriorització del nostre sentiment.

CERVECERIA MUNICH RESTAURANT

LAS MAS INDICADAS PARA LA ESTACION

Pabellón de la Sucursal BALNEARIO MUNICIPAL

SUCURSALES:

{ ONCE, Cangallo 2800. Plaza Once. Gran terraza-jardín. — PALERMO, Santa Fé 4419. Plaza Italia. En pleno aire libre. — AVENIDA, Avenida de Mayo 965. En riguroso estilo Bávaro. — BALNEARIO MUNICIPAL, Avenida Costanera, entre Belgrano y Moreno. Espléndidos jardines sobre el Río del Plata.

Propietario: **RICARDO BANUS**

CENTRE CATALA DE L'HAVANA

Aquesta antiga institució va commemorar l'aniversari del 11 de setembre de 1714 amb una solemne vetllada, en la que van parlar, entre altres oradors, el doctor Francisco de P. Coronado, secretari de l'Acadèmia de la Història, de Cuba, i director de la Biblioteca Nacional. L'estàtua del Conceller en Cap, Rafael de Casanova, que hi ha en el vestíbul del Centre, va ésser gairebé colgada per les ofrenes de flors que van portar-li els concurrents a la vetllada.

—El 25 de setembre, la banda de l'Estat Major de l'Exèrcit Cubà va estrenar la sardana "Selvatana", original del mestre J. López-Franch, president del Centre Català de L'Havana. La bella producció catalanesca fou tocada admirablement sota la direcció del capità, mestre J. Molina Torres, i va assolir un sorollós èxit.

—Ha traspassat a la capital de Cuba el memorable patrio doctor Claudi Mimó, que fou un vertader pare per a tots els catalans que arribaven a la ciutat. Amb la seva mort, esdevinguda als 85 anys d'edat, quan encara, però, el doctor Mimó gaudia de bona salut i envejables facultats intel·lectuals, el Centre Català ha perdut no sols un amic i un President d'Honor de l'entitat sinó una persona completament identificada amb l'ànima d'aquella; i la collectivitat cata-

lana de l'illa ha perdut un dels seus puntals més fermes, l'activitat i el guiatge del qual han estat fecundament profitosos per a la seva organització.

L'HORA CATALANA

Han continuat amb èxit les transmissions de L'Hora Catalana tots els diumenges, de les 12 a les 13. Es prepara una festassa per tal de celebrar com n'és mereixedor el primer aniversari de la inauguració de L'Hora. A aquesta festa, que es realitzarà el diumenge, dia 10 de novembre — L'Hora Catalana va ésser fundada el 4 de novembre de 1928 — a les 13 hores, seran invitats tots els oients de l'esmentada transmissió, i consistirà en un gran àpat de germanor en el CENTRE CATALÀ, patrocinador de L'Hora, i diversos actes de música, cant, danses, poesies, teatre, contes, etc., a càrrec dels elements artístics que durant l'any han pres part en les audicions radifòniques catalanes que dirigeix el senyor Joan Ferrer. La festa serà ensemps, d'homanatge als organitzadors i col·laboradors de la formosa tasca de L'Hora Catalana, que tant lloada és per tots els amants de les coses de la nostra terra.

Passat l'aniversari de la institució, hom prepara noves iniciatives i millores per tal de donar a L'Hora la major expansió i enlairament possibles.

POMPEU AUDIVERT

de la pàgina 22
Tal es el cas del nostre grabador Audivert; ell ha donat en grabat l'expressió primitiva i n'ha tret una tècnica completament original, i si bé no son molt acusats de línia, son els grabats de l'Audivert d'una visió molt encertada i bellament compostats; sens dubte com a composició "Via Crucis", frontispici de la seva exposició actual en un del salons del "Amigos del Arte".

ESCULTURES DE PLANES

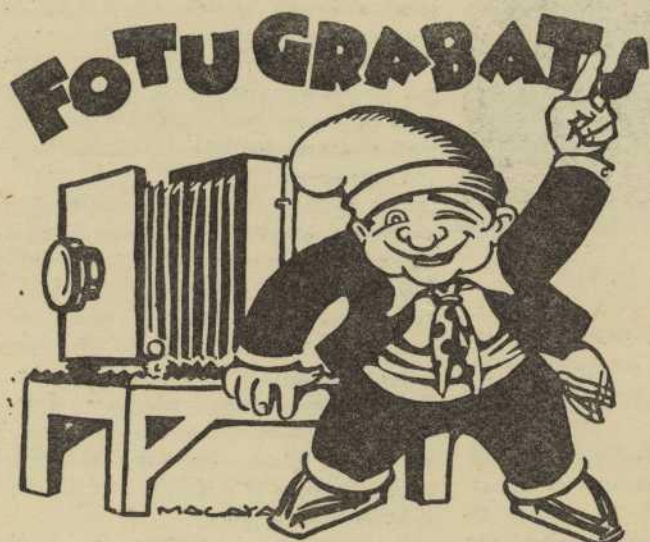
En la mateixa sala té escampades les seves figures aquest escultor. Escultures espirituals, esperits convertits en forma, realista en pro d'un realisme interior que viu dintre la matèria dels seus models.

Dotat d'una forta intuïció, sap extreure aquesta matèria de les coses; bella mostra, la testa de heroi català Josep Moragues.

Planes, però, no s'atura a l'estricta producció d'aquest expressionisme anímic; ell sap que aquest esperit ha de brillar, no sobre una matèria desordenada, sino sobre una matèria proporcionada, i llavors ens presenta com exemple, el relleu titulat "Naixement", l'obra clou de l'Exposició.

En el cas d'En Planes, es el necessari control que preserva l'artista de perdre's en el carreró sense sortida de l'art estrictament expressiu, i que en col·laborar estretament amb la intuïció pot arribar a formar-se el vertiable artista.

Francesc Fàbregas.

No és dir cap renec, vol dir clixés, lo que serveix per a il·lustrar catàlegs, revistes, etc.

Si vols estar ben servit. . . . .

R. MARTIN

CHACABUCO 334

BUENOS AIRES

DR. RAMON MARTI

ODONTOLOGO

Profesor suplente de la Facultad

Consulta de 14 a 18
ESMERALDA 83, 2.º p. U. T. 38, Mayo 2261

DR. JOSÈ ALBERTO SENÀ

OCULISTA

Enfermedades de los ojos. Operaciones. Anteojos

DE 15 A 17 HORAS TUCUMAN 1661
U. T. 37 Rivadavia 6894

LA PANIFICADORA "EL MORTERO"

FORN I PASTISSERIA COMPLETA

CASES EN LA CAPITAL:

SAN JUAN 1271 - GUARDIA VIEJA 8750
GALLO 761

VARIES SUCURSALS EN L'INTERIOR DEL PAIS
TELEFONS: UNION T. i COOP. T. EN TOTES LES CASES

FABRE, AMAT i MONTSERRAT

LLIBRES, LLIBRES, LLIBRES !

LA DESCOBERTA D'AMERICA

NO fa gaire que el nostre historiador Carreras i Valls suposava amb seriosa força documental que Cristòfor Colom va néixer a una casa del terme de Tortosa pels volts de l'any 1447. Aquest estudi, publicat a *La Veu de Catalunya*, impressiona tan fonamentalment la població tortosina, que s'ha considerat necessària una advertència posterior per tal que l'hipòtesi no fos presa literalment com a exacta, sino, més tost, com a molt probable. El senyor Carreras i Valls, prenent per base la tesi de Colom català, tan raonadament defensada per l'historiador peruà doctor Ulloa, pretén aclarir el misteri del descobridor d'Amèrica, pertocant a l'any que va néixer i el lloc del seu naixement. En veritat l'investigació de l'escriptor català exigeix l'atenció dels intel·ligents. Les proves acumulades fan pensar i conviden a seguir una orientació cap a l'espècie bosquíria de l'història. Potser Colom no va néixer a Tortosa, però serà difícil rebatre l'argumentació ben cimentada del nostre historiador, especialitzat de fa poc en les investigacions de la descoberta d'Amèrica.

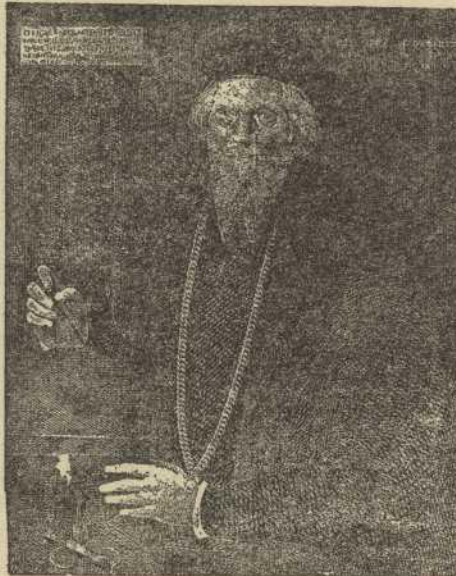
Sobre aquest tema, Carreras i Valls ha publicat un llibre que aporta seriosa col·laboració a la iniciativa del sudamericà il·lustre, el primer que ha llançat el nostre poble dins el grup de les nacionalitats asenyalades en diverses èpoques com a pàtria del fins ara anomenat únicament "Cristóbal Colón" o abans "Cristoforo Colombo".

Ni fa més que un parell d'anys que el doctor Ulloa resolgué afirmar públicament que "Colón" ni era genovès ni era gal·lec. Era amb tota seguretat català. Un llibre seu interessantíssim, rublert de indicis, sospites, suggerències i documents, obrí els ulls als homes d'estudi, principalment als de Catalunya. D'aquests espera la confirmació amb demostració matemàtica. Ell estableix les línies generals de la identificació de Colom, perduda segurament dins els arxius catalans; tasca encomanada a la nostra intel·lectualitat. "A ella — diu — pertoca sobretot posar en clar la influència i les relacions de Colom amb el lullisme, amb la ciència geogràfica i la cartografia catalana o mallorquina, que ve a ésser igual, i amb totes les activitats de Catalunya en el segle XV, des de les industrials i comercials fins a les polítiques".

A crida tant amatent i patriòtica, ha respost arduosament l'actiu investigador de l'història nostra, En Carreras i Valls, amb estudis transcendents al entorn de les figures principalíssimes Ferrer, Cabot i Colom, tres noms vinculats sense discussió possible amb la descoberta del Nou món.

El de Jaume Ferrer porta a la convicció d'una evidència que els catalans rea-

vançat en coneixements geogràfics. L'anàlisi de l'*Atlas Català* de 1375, custodiat avui a la Biblioteca Nacional de París, condueix a la evidència que els catalans realitzaren les primeres descobertes a l'Àfrica negra. Els noms de Brazil y Salvatges que porten unes illes, son ben catalans. Es coneguda l'intervenció activa del catalans en el descobriment de les Canàries i ja comença a admetre's la certesa que els catalans arribaren molt més avall del Cap Boxador, un centenar d'anys abans que els portuguesos el passessin. L'autenticitat de l'*Atlas Català*, reconeguda per tothom, fixa autènticament que l'expedició de Jaume Ferrer al Riu d'Or, iniciada el 10 d'agost de 1346, fou la primera de la sèrie de les grans descobertes; expedició que aconseguí per a Catalunya el primer lloc en l'ordre dels

El navegant Sebastià Cabot

viatges transatlàntics, orientadors dels navegants successius cap al Continent descobert i presentit per Ramon Lull en el segle XIII.

A les sorprenents afirmacions del peruà Ulloa, en Carreras hi afegeix cites demostradores que a principis de la centúria divuitena no havia mort encara a Catalunya la tradició que la descoberta d'Amèrica era deguda a un navegant català, o sia a Jaume Ferrer, de Blanes, segons expressió del mateix Colom, anotada per Feliu de la Peña dins els seus *Anales*.

Però l'investigació més extensa del notable historiador nostre és la referent a la nacionalitat de Joan Cabot, que la Història Universal anomena Gabotto o Cabotto i que confón amb el seu fill Sebastià Cabot; el primer, descobridor de l'Amèrica de parla anglesa, i el segon, conductor de l'exploració del Riu de la Plata, a Sudamèrica.

Contràriament a l'opinió general que Cabot sia anglès o venecià, En Carreras de-

mostra la catalanitat del famós navegant, i ho demostra amb copiosa documentació. Son moltes les raons per assegurar definitivament que els Cabot venen de nissaga catalana. Encara res no es pot afirmar tocant al poble de llur naixença. "Falta consultar — diu — arxius on els documents puguin aclarir la qüestió. Avui la única deducció positiva és la de l'origen català dels Cabot i que, en l'estat actual de l'assumpte, cal atribuir a Canet de Verges la glòria d'haver estat el poble progenitor dels dos grans navegants".

Entre els indicis arrastellats per a la demostració de la tesi de Cabot català, el senyor Carreras i Valls col·loca els fets innegables de que el descobridor de l'Amèrica anglesa procedia de la colònia catalana, resident a Bristol, punt de partida d'expedicions vers costes inconegudes de l'Atlàntic, i que Sebastià Cabot realitzava els seus viatges, envoltat de catalans.

El més notable d'aquests es deia Miquel Rifós, que l'acompanyà en l'expedició del Plata organitzada amb gros capital català, autoritzat, excepcionalment, per Carles V contra l'opinió i les dificultats oposades pels castellans. Després de Miquel Rifós, el català de més relleu era Antoni Pons, que en els documents figura sempre com a Ponce, si bé la seva signatura mai no traïcionà el veritable cognom de família. Un altre català hi havia i es deia Joan Ramírez, segons els seus propis escrits.

Ultra els esmentats s'hi veuen el mallorquí Gaspar Sabater, Giralt, Antoni Falcó, Joan de Fustes, tots ells de l'íntima amistat i confiança absoluta de Sebastià Cabot, que defensaren sempre.

Com aquestes dades, amb explicació fonamentada, n'està ple el notable llibre *La descoberta d'Amèrica*, que fa bon costat al del senyor Ulloa *Cristòfor Colom fou català*. El mateix historiador peruà s'apressa a declarar magnífica l'obra del nostre compatriota il·lustre. "El señor Carreras y Valls — diu de més a més — al sacar a luz todos esos hechos, ha realizado, pues, a un tiempo mismo, una labor de utilidad manifiesta para la ciencia y otra de mérito y honor para su país".

En efecte, el nostre historiador col·labora amb eficàcia per a donar a Catalunya el lloc que li correspon, dins aquesta reconstrucció històrica. Fins ara cap historiador dels molts que han estudiat el memorable esdeveniment, no havia cregut ni sospitat que la antiga nacionalitat, mestressa de la Mediterrània, hagués representat part principalíssima en l'expansió atlàntica.

Vet-aquí un llibre d'història ben catalana, que voldríem veure en mans del nostres connacionals residents a les terres descobertes per Colom i Cabot. Els ajudarà a aclarir molts punts ignorats o discutits sense una base sòlida. A les seves pàgines tro-

baran la convicció que adhuc després d'iniciada la decadència col·lectiva del nostre poble, restaven fortes individualitats, capaces de realitzar actes de sapiència i energia.

Fins sense un interès patri, els lectors de *La descoberta d'Amèrica* sentiran la complaença de saber i constatar que Catalunya té homes de ciència — afegeixis-hi ara Carreras i Valls amb tota honor—que poden alternar amb eminències mundials. El llibre del nostre compatriota constitueix ja la preocupació de totes les intel·ligències que en diversos països viuen dedicades a l'estudi del origen del Continent més jove.

Els catalans tenen, doncs, el deure de llegir l'obra que hem brèument ressenyada.

J. Torrendell.

LA F. B. M.

Amb el volum I de *Les Metamorfosis*, de P. Ovidi Nasó, ha quedat curullada la quarta sèrie de la gran Col·lecció Catalana de Escriptors Grecs i Llatins. Son per tant, quaranta el toms publicats.

La traducció és deguda a les nostres escriptores Adela M.ª Trepal i Anna M.ª de Saavedra, qui abans ja ens havien mostrada tota llur coeixença en la versió de les *Heroides*, també d'Ovidi. Ara tornen a justificar amb eficàcia llur intel·ligent intervenció en les tasques de la Fundació Bernat Metge.

L'aparició d'aquest nou volum coincideix amb la celebració del VII àpat anyal, on el director Joan Estelrich féu un resum de totes les activitats en curs. Al final pronuncià paraules emocionants que volem transcriure amb intenció de solidaritat.

Advencant-se al senyor Cambó, qui presidia la taula, digué: "Ja ens advertireu, en un d'aquests àpats, que no veniu ací per escoltar elogis. No cometem la incorrecció d'elogiar-vos; fóra, en certa manera, elogiar la confiança que heu posat en tots nosaltres. Tampoc volem que vos ens elogiueu; el millor encoratjament per a nosaltres és el vostre entusiasme i la vostra fe en els destins del nostre poble.

"Em sembla — acabà — interpretar els sentiments de tots els que avui s'assenen ací, i de tots el que de fóra segueixen la nostra obra, dient-vos novament: Per la vostra generositat, per la vostra fe, per tot quant podeu fer, i fareu, moltes gràcies!"

DEL COR DE LA TERRA

Amb encertat disseny d'homenatge han estat decollides en un bell volum de la Biblioteca Literària les proses menorquines d'Angel Ruiz i Pablo, de poc transpassat a la vida dels definitivament absents.

Poques, poquíssimes, són les veus de Menorca que prenen part en el cor de les mallorquines, tradicionalment fidels a la llengua del Rei conqueridor. Un dia els de l'illa major sentiren el cant germanívol, arribat de la veïna "ancorada a mitjan camí d'Orient". Eren el metres novells de Ruiz i Pablo, qui modestament assajava la dolça parla dialectal.

Posteriorment, empès pels seus amics, prosseguí la tasca de fer obra d'imaginació amb la llengua nadiu i dins els costums de la terreta estimada. D'aquests escrits íntims es compon el llibre titulat *Del cor de la terra*, títol que pertany a la narració qui enceta la amable col·lecció, i que califica molt justament de petita obra mestra el nostre estilista Llorenç Ribet.

D'altres en segueixen finament escrites i observades amb justesa. Són les novel·letes d'un condeixable d'En Gabriel Maura i En Pere Alcántara Penya, forts costumistes de Mallorca. Els lectors menorquins hi

Joan Cabot, segons un quadre de l'època

trobaran, millor que ningú, la veritable fruïció que començà per sentir-hi l'enyorat autor en escriureles.

Bo es fer constar que ha estat la ploma destra de N'Angel Ruiz i Pablo la que ha sabut aportar a la nostra Renaixença literària la contribució espiritual de la terra germanívola de Menorca.

UNA NOIA D'AVUI DIA

Reflex de modernitats socials és la novel·la curta de Santiago Masferrer i Cantó. Sense capficaments ni ensopegades, els lectors que reclamen l'entreteniment d'una bona estona, seran amb el llibre de Masferrer ben satisfets.

ROMEU I JULIETA

No es tracta pas del drama immortal de Shakespeare. La Boblioteca "Univers" ens proporciona, dins una traducció acurada de Rossend Llates, una de les "històries" del novel·lista italià Mateu Bandello, seguidor de l'escola de Bocacci. Com ja es sabut, el famós dramaturg anglès tragué de la bella narració de Bandello el seu *Romeu i Julieta*. No se ne'n penediran els qui vulguin conèixer la relació íntima entre les dues obres.

A continuació de la vehement història dels dos amants, hi ha també les novel·letes *Gineura la blonda*, i *El lladre i el rei d'Egipte*, d'un interès evidentment humà.

FLORS PIRENENQUES

Recull de versos juvenívols de Manuel Bassa i Armengol. Mostra preferència per la mètrica normal, sense inquietuts renovadors. Les seves poesies tiren a l'amor idíl·lic i a la pau del món.

J. T.

LLISTA DELS LLIBRES ENTRATS DARRERAMENT A LA BIBLIOTECA DEL "CENTRE CATALA" DE BS. AIRES

Enciclopedia Universal Ilustrada: T. 64 y 65. (Hijos de J. Espasa).

La Sagrada Bíblia: Antic Testament; vol. I. "Gènesi", "Èxode". (Fundació Bíblica Catalana).

Revista dels Estudis Universitaris Catalans: Vol. XIII; gener-juny de 1928; núm. 1. (Publicat a despeses de la "Institució Patxot").

L'home invisible, per H. G. Wells. Trad. de Just Cabot. (Biblioteca Univers; vol. VIII).

La tragèdia d'Othello, de William Shakespeare. Trad. catalana per Joan Perpina. (Impremta "La Renaixença").

L'home que es va perdre per Francesc Tratal. (Edicions "La Mirada". Sabadell).

Els cognoms catalans, per Joan Clapés i Corbera. Prev. (Llibreria Catalònia).

Tieta Claudina, per Prudenci Bertrana. Novella. (Edicions Mentora).

Flor de l'amor, magnòlia perfumada, per Ernesto Bozzano. Trad., notes i pròleg del Dr. Humbert Torres. (Editorial Lux).

L'associació dels homes rojos; L'aventura dels cinc pinyols de taronja; El campió de fútbol, per A. Conan Doyle. (Biblioteca Popular Il·lustrada. Núm. 1).

Aventures emocionants i instructives d'En Jo Puc...! (Impremta "L'Aveng Gràfic").

Barcelona: Dibuixos d'Opisso. Segona edició. (Antoni López, llibreter).

La Sagrada Bíblia: Antic Testament; vol. II. "Levític", "Nombres" i "Deuteronomi". (Fundació Bíblica Catalana).

El grec del Nou Testament, per Dom Salvador Obiols. I: Compendi gramatical. (Publicacions Bíblia de Montserrat; sèrie A; n.º 1).

Doctrina compendiosa, per Francesc Eiximenis. (Els Nostres Clàssics; v. XXIV).

Tirant lo Blanc, per J. Martorell i M. J. de Galba. Vol. V. (Els Nostres Clàssics; vol. XXV-XXVI).

Confessions, de Sant Agustí. Trad. per Rossend Llates; vol. III. (Col·lecció Sant Jordi; vol. 22).

La ciutat de Girona, per Carles Rahola; vol. I. (Enciclopèdia Catalunya; vol. 11).

Com es fa un testament, per F. Maspons i Anglèsell. (Col·lecció Popular Barcino, LI).

Discurs del Mètode, de Descartes. Trad. de Joaquim Xirau. (Col·lecció Popular Barcino, LII).

Resum de la Història General de l'Art, per Joaquim Folch i Torres. (Editorial David).

Espanya, Catalunya y la nueva Constitución, por F. Cambó. Traducció del catalán. (Editorial Independencia. Buenos Aires).

Semiologia de les piosis digestives, pel Dr. Josep Tarruella. (Monografies Mèdiques; núm. 23).

L'evasió, per Alfons Maseras. (Biblioteca Llibertat).

"Un tros de paper". Triat per C. Riba; vol. I-II. (Biblioteca Catalana).

La qüestió de les minories nacionals, per J. Estelrich. I: Les vies del Dret. (Biblioteca d'Estudis Econòmics, Socials i Polítics; vol. II).

La rel, per Salvador Perarnau, (poemes). (Antoni López, llibreter).

Història, de Polibi. Text revisat i traducció de Dom Antoni Ramon i Arrufat. Llib. I; vol. I. (Fundació Bernat Metge).

Les Metamorfosis, de P. Ovidi Nasó. Text revisat i traducció d'Adela M.ª Trepal i Anna M.ª de Saavedra. Llib. I-V; vol. I. (Fundació Bernat Metge).

EL LLIBRE CATALA AL PLATA

**LLIBRES
REVISTES
DIARIS**

PUBLICACIONS
CATALANES
ENGENERAL

**D. ALVAREZ 2622
BUENOS AIRES**

Representant a
Rosari de Sta. Fe

CONRAD TORRA EIOJA 1889

ALS dotze anys, Miramon, semblava un homenet de cap a peus.

No us cregueu, per xo, que l'aspecte seriós, el qual li donava fesomia d'homenet, fos per obra i gràcia d'un temperament reflexiu, ans bé li venia d'una propensió irresistible a la quietud i a la contemplació, satisfeta amb escriure, per la mena de feina que li absorbia el temps. Orfe als sis anys, fou recollit pietosament per una família muntanyenca dels voltants de Santa Bàrbara, la qual, el feu tot seguit, rabadà dels seus ramats. Cada jorn a trenc d'alba, Pau, el vell pastor de la casa, en llevar-se, xano, xano, anava al quartet del rabadà i com de consuetud, eridava: "Miramon... Som-hi!" I Miramon, en oír el crit, es posava de peus a terra.

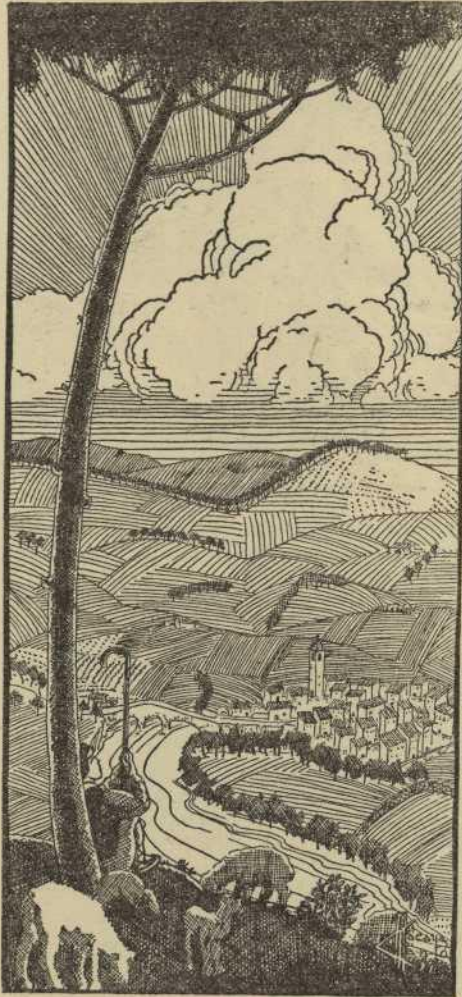
"Es clar — es deia el vell — si arribés a dir-se Toca-son, no es llevaria tan de pressa."

Mentre Miramon s'anava vestint, Pau encenia el foc, tallava dues llesques de pa de fajol i feia les torrades. Una vegada enlestides, arranjava els dos sarronets, dintre els quals posava un bon tall de formatge, un grapat d'avellanets i un tros de pa.

Després del desdèjuni, cap a les cledes a treure el bestiar.

Separaven de les mares els anyellets, perquè aquests galofres no les estessin xucant mentre pasturaven, i ja feta la tria, formaven dos ramats. El d'ovelles i xais, el menava Pau; el d'anyellets, el conduïa Miramon. Quedaven entesos on havien de trobar-se al cap vespre i cada ú enfilava per distint camí.

Si haguessiu preguntat a Pau, a qualsevol hora del dia, on s'esqueia Miramon, us ho hauria dit sense por d'equivocar-se. Hi havia un lloc, d'herbei frescal, al bell cim de Coma-rodona. Era un mirador esplèndid. Des d'aquell cim, l'espectacle que veien els seus ulls, l'embadàlia tant i tant, que es passava hores i més hores, assegut a la cresta de la roca més alta, contemplant aquella vall profundíssima i aquell riu que s'hi escolava, entre les estretes gorges, d'abismes i cingleres. Més enllà, un seguit de turons i pujols, rodolaven a la planura ubèrrima, on els pa-

MIRAMON

DIBUIX DE MACAYA CANTÓ

gesins, poblets i viles s'emmirallaven en el cel diafaníssim.

I al confí, en l'horitzó llunyà, la línia blau-cel, que es fonia dins el mar.

Els seus ulls ja no es fixaven ara, en la vall, els boscatges, els turons, ni la planura. Eren presoners d'aquella línia blau-cel, que de tant obsessionant, el cor-ferí.

—Si jo fos allà... — es deia.

—Què hi haurà?... Ocellets, ocellets, doneu-me ales per volar-hi.

Un capvespre, de tornada de la pastura, contà a Pau els seus propòsits, demanant-li parer.

—Què vols que et digui, Miramon... El meu consell no et podria pas aturar. Veste'n, si daleges per conèixer món, per veure món. Veste'n si tant ho desitges, però aquestes muntanyes no les podràs oblidar mai i l'enyor, no et deixarà ni un sol moment.

De bon matí, s'acomia dels seus amos i emprengué camí, acompanyat del seu gos d'atura.

Amb quín delit baixava la muntanya, bo i saltironant amb el seu gosset. Quan ja eren bon tros lluny, s'aturaren. El gos se li repenjà a les cames i després redre-

gant-se, li posà les potes damunt del pit, fent uns quants lladrucs.

—Ja sé que vols dir-me. Saber allà on anem, oi?

I agafant-li el cap, li feu donar volta, dient-li:

—Vens la planura? Doncs, planura enllà, enllà, enllà...

Se'ls feu fosc en una pagesia i Miramon demanà poder passar la nit en la pallissa. Li preguntaren a on anava i ell respongué: — Ben bé, no ho sé. Vaig lluny, molt lluny...

—Si no saps on vés — contestà la mestressa — mai no arribaràs enlloc.

I com que el veieren eixerit, li proposaren que es quedés a treballar a casa seva.

Per res del món, ell havia reculat. Els agrahi l'oferiment i a l'endemà, emprengué de nou la ruta.

Portaven dues jornades de camí, quan el gosset frisós, començà a fer uns grinyols que feien llàstima.

—Ja t'has cansat d'acompanyar-me? Tan poc valent ets?

I el gos, vingui fer grinyols i des d'aleshores, ja no volgué tastar més el menjar. S'anà decandint poc a poc i un capvespre, quan es trobaven a prop de la línia blau-cel, el gos es tirà a terra, espeternegà una estona, feu uns badalls i morí amb els ulls ben fixos a Miramon, que el plorà i el seguí plorant sempre més.

Solet, ben sol, reprengué el camí i arribà al mar.

Quan des del cim de Coma-rodona, s'abstria, contemplant aquella línia blau-cel, la veia exactament allà mateix on ara es trobava. I... que lluny n'era!... Des de l'altra banda del mar, on s'abscondia, l'afalagava amb el seu encís.

Enllà d'enllà, la fumerola d'un vaixell, el despertà de la seva abstracció. I ja no es donà pau ni repòs, fins el jorn que s'alistà a la tripulació d'un navili de càrrega, que salpava cap a les Amèriques.

¡Ai del pobret visionari, que mai més no havia de trobar consol enlloc!

Si en va conèixer de països i climes estranys i gent de totes menes! Bé se'n sacià del món i de les coses del món! I a mida que els anys volaven, més certa es

El pianista:

—Senyor meu, no és pas la valentia la principal de les vostres qualitats.

—Com! He assistit al vostre concert i dieu que em manca valentia!

El procurador irònic:

—Voleu fer el favor de dir-me quantes vegades he de pujar al quint pis, al cap d'avall per no cobrar?

El llogater, amb molta naturalitat:

—Això rai! llogueu-me la botiga i no haureu de cansar-vos tan.

feia la predicció del vell pastor: "Aquestes muntanyes no les podràs oblidar mai i l'enyor, no et deixarà ni un sol moment".

Un jorn, en sentir-se vell i malalt, tingué el pressentiment de la mort. I li semblà oír del vell pastor, que li deia: "Torna als teus ramats, torna a les teves muntanyes i quan miris al lluny, mira-hi per capsar-ne la llunyania, però mai per perseguir-la, perquè allà on vagis, el desig et seguirà i mai no podràs assolir-lo. Torna a Santa Bàrbara i et goriràs".

...I acoblant els quatre miserables quartets que tenia, ben justos per al passatge, agafà el primer vaixell i tornà a la pàtria.

Ja era tard.

Amb penes i treballs, arribà al peu de la muntanya de Santa Bàrbara. Coneixia bé les dreceres i no es veia amb cor de pujar-les.

En el rajolí d'aigua d'una font, es mullà front i polsos i amb la mirada fixa a dalt la capella, provà de pujar la muntanya.

A empentes i rodolons, ací caic i allà m'aixeco, arribà al cim de Bellvei.

Ja no podia més.

Oh, si ans de la posta de sol, hi pogués arribar!

I seguí... arrapant-se... arrossegant-se i en cloure el dia, quan ja es trobava davant la placeta de la capella, caigué per a mai més aixecar-se.

De cara al cel, els ulls oberts, plens d'infinit i d'ansies inassolides; els llavis closos, en un rictus de desesper, pel desencant del món i les asprors recollides a la terra.

M. Bandranas Palà.

L'ESTEL DE PAPER

—Ocellet: mira que amunt que pujol! Sóc tan enlaire que es diria que vaig per entrar al cell!...

—Més amunt em remuntava jo!—contesta, afligit, l'ocell presoner.

—Perquè no fuges?

—No puc. Les reixes són massa fortes, per a trencar-les amb el meu bec tan delicat. Treu-me'n i volarem junts. T'acompanyaré a veure coses ignorades per tu, coses meravelloses. Traspasarem el riu i la plana, i volarem enllà.

—Anirem més amunt dels núvols?

—Més, més encara!...

—Entrarem en el cell!...

—Hi entrarem: no serem lliures?

I obro la porta a l'ocellet i fugim volant cap als núvols.

—Anirem mar enllà i veurem coses mai vistes — em diu l'ocellet.

—Hi anirem; més, no puc seguir-te! — exclamo.

—I això, perquè?... No som lliures!...

—No pas jo!... Mira... em tenen captiu!...

—I m'ho callaves!...

—No, ocellet. Jo creia que no hi havia llibertat més gran que la meva!...

—Perquè no fuges?

—No puc. El lligam és massa fort per a trencar-lo jo, feble estel de paper!... Trenc'a tu i volarem junts, traspasarem el riu i la plana y volarem mar enllà.

—I podràs pujar tan enlaire com el Vent t'empenyia? — diu l'ocellet.

—Més, encara! — exclamo ple d'esperança.

—I entrarem al cell!...

—Hi entrarem. No seré lliure?...—die content.

I l'ocellet amable amb el seu bec delicat ha trencat el lligam que em subjectava, i quedo lliure.

—Estel, on vas!!! — xiscla amb esgarripança l'ocell.

—Adeu, ocellet amic!... El Vent se m'emporta!...

I després de bona estona de jugar cruelment amb mí, em deixa caure des de l'espai a un barranc profund!

Lola Anglada.

(Del llibre "Contes del Paradís").

—Escolteu, cotxer: sobre tot sigueu molt prudent; tingueu compte amb els tramvies i molt més amb els automòbils. Si el carrer està massa ple, aneu al pas...

El cotxer:

—Molt be diu, senyora; i escolti: si succeeix alguna desgràcia, a quin hospital vol que la porti?

LA VERGONYA DE LA CASA

L'UN d'aquests matins darrers he visitat una família menestrala, amiga meva. Tenien malalt el petit dels nois. L'altre, el meu predilecte, un minyó eixerit i simpàtic, molt donat a coses de lectura, havia sortit. En la cambra del malaltet, un llibre, obert encara, oblidat damunt la cònsola, denunciava les afeccions de l'absent.

Jo sóc de confiança per a la família. No van fer cap compliment per mí. En la cambra vaig entrar directament, i allí m'estava en mig del desordre matinal. Jo ja em feia càrrec de les coses... No va ésser el mateix quan un fort repic anuncia la visita del senyor metge... La mare, abans d'anar a obrir, va resseguir la cambra amb els ulls, i tractà a corre-cuita de posar-hi una mica d'ordre... En l'interior de la tauleta de nit es desaren els objectes que ella, per natura, està destinada a guardar. Altres objectes, que potser també li corresponien, s'amagaren sota el llit, estirant curiosament la bànova fins a ran de terra. L'alfombreta tacada, que jeia de gairell al costat del llit, va ésser col·locada en direcció estriatament paral·lela a la d'aquest. Una tovallola mullada va desaparèixer del dessobre d'un silló... Això fet, els ulls de la dona i els meus es dirigiren a la cònsola...

Hi havia al damunt d'ella: dues desiguals palmatòries en què uns vers maèlstroms d'espelma s'havien solidificat; una ampolla de medicina, amb un plat a la vora on hi havia un xic de sucre, i una cullera d'estany más lluny; una ampolleta buida de tintura de iode, amb un pinzell estretament introduït pel seu coll i enganxat al seu fons; un potet d'untura, destapat; unes quantes venes i, entre elles, un manyoc de cotó fluix encetat; una mitja de cotó blau a mig fer, amb dues agulles atravesades i un canut, sostingut meravellosament; una altra mitja semblant, ja llesta; un coixinet eneriçat d'agulles; un gall de faiança, que es separava en dues porcions, l'inferior de les quals contenia tot llinatge de botons i gafets; i el llibre que el noi gran havia deixat a mig llegir.

La mestressa, viva com un llamp, mentre el metge trucava per segon cop, va endreçar aquell maremagnum. Tregué un xic la pols; col·locà la medicina i la cullera sobre del plat amb sucre; combinà un "pendant" simètric amb la tintura de iode i la untura, i amb dues palmatòries a dreta i esquerra del gall; enrotllà les dues mitges en un sol paquetet; tocant al mur va edificar amb les venes un castell, que el manyoc de cotó fluix coronava; penjà d'un clau el coixinet de les agulles... i amagà d'una revolada el llibre en un calaix...

A la bona dona, aquest li semblava, sense dubte, l'objecte més indecent d'entre tots.

XENIUS.

RECORRENT L'EPOSICIO

de la pàgina 9

de quantes personalitats han guanyat el premi Nobel.

Un meravellós diorama del ferrocarril elèctric de Rikskversbanan (el més septentrional del món) que corre a través de muntanyes perpètuament nevades ens mostra la importància d'aquell servei i els avantatges del seu perfeccionament. A son pas van trancant-se i obrint-se automàticament totes les cerques que voregen la via sobre caminals i carreteres.

Els correus suecs tenen igualment llur instal·lació.

En dirigir-nos cap a la secció d'Àustria trobem al pas algunes escultures d'artistes suecs. Elles ens convençen del prestigi assolit per llurs creadors.

Ja som a la secció austríaca, última del Palau Victòria Eugènia.

Fora, a cada cantó de la dita estrada hi veiem meravelloses obres d'orfebreria dintre vitrines. Segueixen a continuació instal·lacions de catifes, quincalla, calçat, maniquís, motlurs per a quadros, ben originals per cert, porcellanes, mobles, brodats, articles per a toilette, articles de goma, sedes artificials, indústries de la fusta, paraigües, ombrel·les, bastons, joguines i gran diversitat de creacions de les arts industrials i aplicades.

Ja hem sortit del palau. Travessem la Plaça de les Cascades i entrem en el d'Alfons XIII.

La primera cosa que ens atrau és la secció japonesa, una de les més escaients per l'exotisme de les instal·lacions.

Un Buda de mides fantàstiques, reproducció del de Komakura apareix col·locat en la sala central. A partir d'allí trobem instal·lacions de brodats ben artístics, kimones, tovalles i toval·lons de gust exquisit. Mantons i mocadors de Manila. Sedes de gran preu. Mobles de luxe de caràcter xinès. Bronzos de Tokio i Iokohama, Tapissos de Osaka, laques i porcellanes de dibuixos ideals, quadros amb paisatges de suaus colors, tauletes per a té, figures de bronzo, banús i vori, gerros de preuada labor, catifes i mig-domassos de Kioto.

En el bell mig de la secció s'alçen dos temples japonesos units per un pont de bambú que travessa un llac de quietes aigües. Dintre s'exhibeixen objectes d'art antic, armes i porcellanes.

Eixint dels temples arribem a un carrer on artífexs nipons treballen flors artificials, cistelles, joguines, kimones, peus de metall i de fusta: altres pinten ventalls i ombrel·les i també motius ornamentals sobre paper d'arròs. No hi manca tampoc l'estand de fanalets, ombrel·les i caps de perfums.

Avalora la secció un pintoresc i elegant saló de te servit per japoneses xamoses.

Ja ens trobem dins la secció finlandesa: la seva especialitat es la fabricació de cel·lulosa, que s'exporta arreu del món. Cal veure un mapa demostratiu de la riquesa forestal d'un país com aquell que talla ar-

bres i més arbres per assortir de fusta a bona part de la humanitat. També son força interessants els gràfics de barcos trenca-gel que poden igualment veure's en miniatura al costat de models de vagonets de ferrocarril, un d'ells amb llits per a passatgers de tercera classe.

En la sala d'honor veiem el mapa de Finlàndia, el país dels mil llacs il·luminats pel sol de mitja nit. Valioses són igualment les fotografies de paisatges i monuments.

En un departament separat trobem la secció d'arquitectura francesa, que presenta plànols de edificis monumentals i al mateix temps de grans transatlàntics. No comprem com aquesta secció ha estat separada de la principal que ocupa tot el cos inferior del palau on anem a entrar ara.

El que més ens admira en entrar a la secció francesa, son dues escultures de mida monumental: Herakles i Artemis. Aquesta especialment, és de una bellesa plàstica que complau de debò.

Caminant per la secció — que és de les més completes del Certamen — trobarem tot el que l'home més refinat pot necessitar per al bon viure.

Fem-ne un resum: bisuteria d'or, or plaqué, or gris i platina. Argenteria artística i comercial, rellotgeria, mobles, tapissos i cortinatges. Instruments musicals de totes menes. Instal·lacions de cine i radio. Paper, llibres i plomes estilogràfiques. Màquines per a totes les aplicacions. Teixits, ceràmiques, porcellanes, gravats, articles de viatge, papers pintats, colors, metalls treballats de mil maneres. Antiguitats. Rands, brodats, calçat, cuirs i boneteria.

Les cases de carroceries per a automòbils i les fàbriques de cotxes — entre elles Citroën, Delahage, Donnet, Panhard, Peugeot, Renault, Voisin — exposen llurs darrers models. Igualment es troba tot el que es relaciona amb motos i bicicletes.

Els teatres Opera, Opera Comique, Comédie Française i National de l'Odéon, exposen dintre vitrines trajos del segle XVIII, altres de fantasia i moderns, a més d'originals maquetes de decorats escenogràfics.

Lo
mejor
en

Alta Calidad

Importadores:
Zabaleta, Mas y Arando
Rivadavia 878

EL FERROCARRIL TRANSPIRINENC

de la pàgina 17

ria i al Puigmal de Camprodon, per Pardines i la Corna de Vaca i al Xalet d'ull de Ter, per les goles del Fresser, al Taga i Sant Aimant. S'hi està construint el ferrocarril de cremallera des de l'estació del Transpirenenc a Núria, per Caralps.

En sortir el tren de l'estació de Ribes, entra tot seguit a una foradada de 90 metres (número 12) i una altra de 219 metres (número 13), sota la muntanya de Sant Antoni. Ribes queda enrera, i es veu solament la sortida de la segona foradada.

Es passa el Rigart per un gran pont de tres arcs de nou metres de llum i un embigat metàl·lic de 46 metres de llarg, per una altura de 24 metres. Es travessa el barranc de les Casetes per un viaducte de 7 arcades de 9 metres de llarg i 25 d'altura.

Quilòmetre 20. — Estació de Planoles. (1,084 metres d'altura). — Quilòmetre 30. Estació de Toses. (1,407 metres d'altura). Bella i pintoresca situació al fons de la vall. Gairebé de seguida que hom deixa l'estació, entra a la gran foradada de Toses, la qual té una extensió de 3,830 metres.

Es una obra formidable que honora la nostra enginyeria. Damunt d'aquesta foradada hom assoleix una altura de 1,775 metres. Un cop passada la foradada, el tren surt a la magnífica Vall de La Molina.

Quilòmetre 35. — Estació de La Molina (1,420 metres d'altura). — Conegut i bonic lloc d'estiu i d'hivern. A propòsit per als esports de neu. El Centre Excursionista de Catalunya té intallat el formós i magnífic xalet dotat de tot confort modern, per a aixopluc dels esportsmen de la neu. Durant l'hivern s'estableixen serveis extraordinaris des de Barcelona a La Molina, per mitjà de trens especials, que es venen concorregudíssims d'esportius.

El tren penetra a la vall del riu de La Molina, pel Barranc de Carboners, per un pont d'un arc d'11 metres. Es passa per les foradades números 37 i 38, de 172 i 250 metres. Es passa una altra petita foradada (núm. 39), de 41 metres, un barranc que es troba a l'esquerra i tres foradades números 40, 41 i 42, de 231, 114 i 70 metres, respectivament.

Quilòmetre 41. — Estació d'Urg-Alp. (1,182 m.). — Ofereix una bonica vista de la Cerdanya. Punt de sortida vers la Seu d'Urgell, Bellver i Martinet.

Quilòmetre 44. — Estació de Caixans. (1,107 metres d'altura). — El poble de Caixans queda també a la dreta. Va recorren la planura amb un bell domini dels Pirineus. Travessa el riu Segre i la carretera nova de Ribes. El pont sobre el riu té tres arcs de 15 metres de llum.

Quilòmetre Puigcerdà. — Estació frontera, 1,146 metres d'altura a l'estació del ferrocarril i 1,190 a la població. Cap de partit judicial, província de Girona i bisbat de la Seu d'Urgell.

Està situat en una muntanya que s'aixeca en mig de la planura. Es població d'un aspecte força bonic i una de les més concorregudes de Catalunya en temps de vacances i estiu.

La distància d'aquesta estació a Bourg-Madame és de 2 quilòmetres, i la Tour de Carol — ara estació internacional — és a 3 quilòmetres.

A Ax-les-Thermes, final del trajecte del Transpirenenc, enllaça a l'estació que va a Tolosa.

Es aquests, des d'avui, el camí més directe que es fa per mitjà de ferrocarril de Barcelona a París.

L'explotació d'aquest ferrocarril des de Ripoll a Puigcerdà ha estat cedida a la Companyia del Nord, i de La Tour de Carol a Ax-les-Thermes, va a càrrec dels Chemins de Fer del Midi de France.

GUIA CATALANA

En aquesta sacció Catalonia publica els professionals, productes i cases catalanes, balears i valencianes recomanant a tots la major voluntat en servir-s'en.

ACUMULADORS ELECTRICS

Soler Josep, Marca U. S. L., B. Irigoyen 350, Mayo 5775.

ADVOCATS

Valls Rafel, Av. de Mayo 580, Av. 1112.

AFINACIO Y ARREGLO DE PIANOS

Carulla Francesc, Azcoñaga 832, Junc. 4816

ARQUITECTES

Camploñch Eugeni, Chacabuco 409, Riv. 8779

ARTICLES PER A FLEQUES:

MECANICA

Fuguet i fills, Jaume, Brasú 1734, B. O. 0421

ARTISTES PINTORS

Fábregas Francesc, Venezuela 4162.

Macaya Lluís, Treinta y Tres 367.

Puig Vicens, Paraguay 1148.

BAGULS i MALETES

Carbonell Jaume, Maipú 79 i Victoria 1202.

BARBERS i MELENES

Parés Carles, Defensa 335, Riv. 8483, a domicili melenes \$ 1.—.

Sastre i Purcallas, 25 de Mayo 178, Av. 7379

BASAR i JOGUINES

Foncuberta Germans, B. Irigoyen 1544, B. O. 4212.

Piqué i Furelos, Alsina 1299, Riv. 2810.

Torras Ll. M. Rivadavia 6784, Flores 5846.

Solanas, fill, Josep, Santa Fe 2188, Juncal 5173.

BEGUDES SENSE ALCOHOL

Sanmartí Joan, Av. La Plata 2253, Corrales 0711.

BOMBONERIES

Cotonat Josep, Corrientes 1117, Mayo 0567.

BOSES DE PAPER

Benages i Almar, Pavón 2199, Buen Orden 5783. - fab.

CAFES, BARS i CERVESERIES

Bertran Gabriel, B. Irigoyen 384, Mayo 5274

Anglada i Cia., Perú 308, Riv. 0722.

CAIXES REGISTRADORES

Buxadera i Cia., San Martín 343, Retiro 2837

CAMISERIES

Jurnet Adolf, Moreno 1851, Mayo 4015.

Rodó Enric, Esmeralda 492, Lib. 1833.

CAMISES, Fábriques de

Casas i Cia., Alsina 1469, Mayo 4891.

CAPELLS PER A HOMES: FAB.

Torres Germans, Chacabuco 523, Av. 6938.

CAPELLS SENYORA i SENYORETA

Serrats i Fernández, C. Pellegrini 960, Plaza 1199.

CASES DE PENSIO

Font Joan, Moreno 552, Av. 3125.

COMISSIONS

Gulló Antoni, Lima 629, Mayo 4553.

COMPTABLES

Espinach Joan, Chacabuco 870, B. O. 100.

Esplugas Wenceslau, Belgrano 766, Dep. 4, Riv. 8628.

Lleonart Nart J., Cochabamba 1774, B. O. 4912.

CONFITERIES i FLEQUES

"EL MORTERO", SAN JUAN 1271, B. O. 7087.

"El Mortero", Guardia Vieja 3759, Mitre 8137

"El Mortero", Zapola 52|60 (Bernal) F.O.S.

Mateu Salvador, Bolívar 1817, B. O. 1313.

Salas Ernest, Corrientes 3929, Mitre 0334.

Pou i Bruguera, Independencia 2100, Cuyo 7248.

COTILLES i FAIXES: ORTOPEDIA

"Casa Fitó", Lima 629, Mayo 4553.

"Casa Porta", Victoria 755, Riv. 8254.

Tomás, Vicenta P. Vda. de, Paraná 145,

Mayo 3624.

Mestres Manel, Corrientes 1983, Cuyo 7103.

DENTISTES

Martí Ramón, Esmeralda 83, Lib. 0500.

EBENISTES

Bruguera Joan, San Juan 2142, Coop. 512 Sud.

EINES

Cabot Miquel, Rivadavia 2085, Cuyo 1746.

ELECTRICITAT, LAMPARES i

RADIO

Amigó i Cia. J., C. Pellegrini 137, Lib. 1600.

Carbonell Sebastià, Uruguay 564, Mayo 0621.

Mateu Lluís, Uruguay 310, Mayo 7466.

Poblet Josep, Venezuela 712, Riv. 1378.

ESCUPTORS

Soler Urbici, Belgrano 4129, Caballito 5162.

ESTOIGS i CARTERES

Cantó Antoni, Santa Fe 1679, Juncal 1544.

FARMACIES

Vilar Joan, Alsina 1202, Mayo 3805.

FONEDORS D'ART:

MEDALLES i BRONZES

Horta Josep, B. Mitre 744, Mayo 6823.

Silvestre i Berga, Cochabamba 3850, Corrales 1085.

FOTOGRAVADORS

Caparrós i Macías, Lavalle 655, Retiro 2688.

MARTIN RAIMOND, CHACABUCO 334, AV. 2660.

FUMISTERIA

Cardona R. M., Independencia 340, Av. 2005

FUNDES i CAPOTES PER A AUTOS

Viador Joan, Lima 1153, B. Orden 5023.

GRAMOFONS,

DISCS i REPOSICIONS

Vergeli Marcell, B. Irigoyen 1565, B. O. 4337

Pujals Lluís, B. Irigoyen 917, B. O. 0598

GUIARRA, Professors de

Gasull Sofia, Gualeguaychú 574.

HOTELS i RESTAURANTS

Cortés Josep, C. Pellegrini 14, Riv. 6878.

"Hotel Comercial", C. Pellegrini 46, Rivad. 4356.

"Hotel Condal", Victoria 740, Mayo 7577.

Riera Francesc, Belgrano 825, Riv. 4349.

"Hotel Cataluña", Entre Ríos 639, Riv. 6587

IMATGES i ORNAMENTS

D'ESGLÉSIA

Majó J. B., Suipacha 30, Lib. 0117.

IMPORTACIO i EXPORTACIO

Compte, Alsina i Cia., Moreno 1782, Riv. 2549, ametlles, safrà.

Mas Pere, Victoria 541, Av. 4849, tabaco habano.

Riera Fran M., Cevallos 1064, B. O. 4856, Paper Romant.

Sabaté Valls Josep, Montevideo 269, Riv. 1413.

IMPRESPTES

Riera Albert, Charcas 1542, Juncal 8575.

Agramunt Josep M., Cangallo 3505, Mitre 8848.

Muntaner W., Maipú 601, Retiro 0821.

JOIERIES i RELLOTGERS

Berenguer Jaume, Corrientes 815, Lib. 0450

Boxaderes i Puig Germans, Esmeralda 405, Retiro 3562.

Casa Sendra, Florida 385, Retiro 2742.

Graells Joaquim, C. Pellegrini 516, Riv. 1183

"Montseny", Corrientes 789, Retiro 3864.

Negre Josep, Esmeralda 475, Lib. 1039.

"Roig", Libertad 145, 2º, Mayo 7100.

LLAUNERS

Prats Rafel, Suipacha 375, Lib. 0838.

LLIBRETERS

VILA VALLES H., DONATO ALVAREZ N.º. BRBB, LL. CATALANS.

MANYANS

Gispert Germans, B. de Irigoyen 972, B. O. 3240.

Rusiñol i fills R., Cevallos 1277, B. O. 3120

MAQUINES DE COSIR

Cabiró Germans i Cia., Corrientes 1669, Mayo 2316.

MAQUINES PER A CAFE

Baró Josep, marca "EXPRESS", Belgrano 1199, Riv. 1390.

MATEMATIQUES

Claramunt Juventi, Av. de Mayo 840.

MODISTES

Esplugas Ramona de, Belgrano 766, Dep. 4, Riv. 8628.

Fatjó Germanes, Salta 1149, B. O. 3578.

Maison Romeu, Suipacha 741, Plaza 0413.

Pérez E. Richarte de, Jonte 2652.

Soubirat, Suipacha 877, Plaza 41.

MUDANCES i GUARDA MOBLES

Bugadella i fill, Josep, San Juan 1407, B. O. 0137.

MEL i DERIVATS

Ramoneda Josep, *Medrano* 461, *Mitre* 3026.

MARCS i REPRODUCCIONS AL**LLAPIS**

Pou Joaquim, *San Juan* 1952|62, *B. O.* 1900

NAFTA, LAMPARES i CALORIFERS

Llobera i Cia., *Belgrano* 1179, *Riv.* 5792.

OLIS

"Las Tinajas", *B. Irigoyen* 566, *Riv.* 4399.

PEDICUE

Rivas Andreu, *Cerrito* 76, *Mayo* 3277.

PELLETERIES

BLANCH LL., *ARENGREEN* 1044, *CABALLITO* 0934.

Cañisá i Gil, *Paraná* 733, *Plaza* 4218.

Ginestá Amadeu, *Cerrito* 1171, *Plaza* 0599.

Orts Miquel A., *Talcahuano* 219, *Lib.* 1380.

PEREZ MAXIMILIA, *CERRITO* 115, *RIV.* N.º 3441.

Sanahuja Lluís, *México* 1152. — *Mayo* 1692
J. Gasio Piñol, *Charcas* 1650, *U. T.* 44,
Juncal 2754.

PINTORS i EMPAPERADORS

Caballé Francesc, *Paysandú* 1038, *Flor.* 8272
Mas Costa Josep, *Anchorena* 723, *Ouyo* 3897
Planas Josep, *Av. Alvear* 1424, *Juncal* 6497

PLANOLS i PRESSUPOSTOS

Milà Josep, *Chile* 1568.

PRODUCTES FARMACEUTICS

Teixidor Ll., *Cevallos* 456, *Mayo* 1491, (*de Dr. Ferrán*).

PORCELLANES, DECORACIO DE

Fisas Josep, *Entre Ríos* 1803.

SABATERIES

Bases Germans, *Santa Fe* 2220, *Juncal* 2595
Gibert Francesc, *Belgrano* 2901, *Mitre* 0931

SASTRERIES

Solsona i Del Pino, *Suipacha* 232, *Lib.* 0107

TINTORERS

Alba Vda. de J., *B. Irigoyen* 1118, *B.O.* 5764
Pellicer Joan, *Viamonte* 1380, *Riv.* 3756.
Xaudaró Joan, *Rivadavia* 2190, *Ouyo* 5851.
Prat A., *B. Mitre* 3264, *Mitre* 3932.
Colldeforns Salvador, *San Juan* 3759, *Mitre* 4729.
Brunet Fructuós, *Belgrano* 2978, *Mitre* 0507

VITRALLS D'ART

Casanova i fills, *Miquel, Corrientes* 1347|51,
Mayo 5459.

Estruch Antoni, *Piedras* 1019, *B. O.* 6769.
Villafranca Andreu, *Chile* 1537, *Mayo* 0867
Soler Josep, *Corrientes* 4352, *Chacrita* 2144.

XOCOLATERIES i LUNCH

Canals Narcís, *Corrientes* 421, *Retiro* 2970.
"La Pasteur", *Corrientes* 913, *Lib.* 0316.

**CASA
EIBAR**

RAMON CODINA

Unico concesionario de los célebres
damasquinados y altos relieves
"REAL EIBAR" en acero y oro puro

TACUARI 24   Buenos Aires

U. T. 37, Rivadavia 361

**Vidriales
Artisticos**

(Vitraux d'Art)

☉

**Miguel
Cosanova e hijos**

Exposición y Talleres
U. T. 38, Mayo 5459
Corrientes 1347-51

Fábrica de Bebidas sin alcohol
"VITTA"

de
JUAN SANMARTI
Avenida La Plata 2253

U. T. 61 Corrales 0711

Cop. T. Patricios 313

TALL. GRAFICOS "DAMIANO"

Revistes, Catàlegs, Bicromies,
Tricromies, Treballs comercials
en general. — Impresors de
"CATALONIA".

CORRIENTES 439

U. T. 31, Retiro 2952

No cabe duda que si Vd. se dedicara exclusivamente a su propia industria, permitiéndonos que le suministremos la energía eléctrica como fuerza motriz de su maquinaria, sus éxitos se multiplicarían.

¡PIDANOS INFORMES!

COMPANIA HISPANO - AMERICANA DE ELECTRICIDAD

FONTANA LTDA.

FABRICA DE
EXTRACTO DE
QUEBRACHO

BUENOS AIRES

CONFITERIES

Cerrito 143

Unión Telefónica 38, Mayo 4561
Cooperativa Telef. 2919, Central

B.Mitre 2248

Unión Telefónica 47, Cuyo 0909
Cooperativa Telef. 2919, Central

850 - Sarmiento - 850

U. T. 35-1572, Central 2020

DIADA DE TOTS SANTS

Gran assortit de PANELLETS

NO s'oblidin de visitar els nostres establiments que tindran la seguretat d'assaborir els deliciosos PANELLETS
== que són el postre tradicional d'aquest dia ==

A qualsevol dels nostres tres establiments pot obtenir els PANALLETS

Demani neules de llimó i vainilla

VINS PER ALS PANELLETS

MoscateLL vell, Alella lIegítim i Oporto

CATALANS DE L'INTERIOR:

Demanim la encomienda dels PANELLETS.